

# Maš tednik

## Koroški

kulturno - politično glasilo

svetovnih in domačih dogodkov

Poštni urad Celovec 2 - Verlagspostamt Klagenfurt 2.

LETO XII./STEVILKA 42

CELOVEC, DNE 20. OKTOBRA 1960

Izhaja v Celovcu - Erscheinungsort Klagenfurt

CENA 2.- ŠILINGA

Ogromna izbira plašev:

ženskih, moških in otroških.

od 24. oktobra do 6. novembra

v trgovini **Blažej**  
LIBUČE, telefon 302

7. novembra Vam razstavljam na  
Pliberškem sejmu.

## Za slovenski uradni jezik

Te dni, ko pred Združenimi narodi v New Yorku razpravljajo o avstrijski manjšini na Južnem Tirolskem, je postala pereča tudi vprašanje slovenske manjšine na Koroškem, čeprav iz te zadeve nihče ni naredil tudi formalnega mednarodnopolitičnega problema, kot je to storila Avstrija glede Južne Tirolske, potem ko so se nje na prizadevanja za ureditev pravic manjšine prek direktnih razgovorov z Italijo izjavila.

Dunajska vlada je izdelala osnutek zakona o uradnem jeziku pri upravnih oblasteh, s katerim se bo v kratkem pečal parlament. Kot poročamo na drugem mestu, so slovenske predstavniške organizacije dobile z uradne strani ta zakon na vpogled s kratkim rokom, da do njega zavzamejo stališče. To so tudi storile.

V tej zvezi je potrebno, da javnost informiramo ter poudarimo nekatera temeljna načela, na katerih sloni državna pogodba, ter načelna stališča, na katera se opira delo slovenskih organizacij za uresničitev člena 7 državne pogodbe, odkar je leta 1955 stopila v veljavo.

### Temeljne določbe čl. 7

Člen 7. državne pogodbe odst. 3. določa: V upravnih in sodnih okrajih Koroške, Gradišćanske in Štajerske s slovenskim, hrvaškim ali mešanim prebivalstvom bo slovenski oziroma hrvaški jezik pripuščen poleg nemškega kot uradni jezik. V teh okrajih bodo oznake in napisi zemljepisne narave sestavljeni tako v slovenščini oz. hrvaščini kot v nemščini.

Na to določbo se opira predlog slovenskih organizacij v skupni spomenici z dne 11. oktobra 1955, ki pravi:

»Na ozemlju s slovenskim ali mešanim prebivalstvom bodi slovensčina uradni jezik poleg nemščine pri vseh upravnih in drugih državnih, deželnih in samoupravnih uradih, javno-pravnih telesih in ustanovah in tudi sodni jezik v smislu določb o sodnem postopku tako v prvi kot tudi v višjih stopnjah v deželi.

Pod ozemljem s slovenskim ali mešanim prebivalstvom razumemo področje, ki je naznačeno v uredbi o dvojezičnem šolstvu iz leta 1945 vključno upravni, sodni, samoupravni in drugi uradi v Celovcu, Beljaku in Šmohorju, ki so pristojni za omejeno ozemlje.

Tako v prvi kot v višjih stopnjah v deželi je treba razpravljati v jeziku stranke. Pismene rešitve morajo biti sestavljene v jeziku stranke oz. vloge.

Uradniki in nastavljenici na tem ozemlju morajo obvladati oba jezika. Zaradi tega sta država in dežela obvezani, da poskrbita za ustrezno jezikovno izobrazbo uradnikov in nameščenecv.

Matrike in zemljiške knjige morajo biti dvojezične, prav tako vsi zakoni, vse uradne objave, naznanila ter druge listine in formularji ter uradni listi v deželi.

V okrajih s slovenskim ali mešanim prebivalstvom je treba v celotnem uradnem poslovanju in uradnih oznakah uporabljati krajevna imena v obeh uradnih jezikih. Isto velja tudi za napise in oznake javnih uradov. Zasebniki pa se smejo pri rabi krajevnih imen in drugih oznak posluževati nemških ali slovenskih.

Označbe in napisi zemljepisne narave morajo biti v smislu čl. 7. odst. 3 izvedeni v obeh jezikih in sicer v isti velikosti in enaki obliki, v pravopisni obliki pismenega jezika ter v latinskih črkah. Isto velja tudi za označbe na zemljepisnih kartah ozemlja s slovenskim ali mešanim prebivalstvom.

Kolikor nam je znano, pa novi zakonski osnutek teh predlogov ne upošteva. V tej zvezi samo nekaj pripomb. Takozvana »ugotovitev manjšine«, ki bi naj služila za

podlago za ozemljsko veljavo novega zakona o uradnem jeziku pri upravnih oblasteh, je povsem nesprejemljiva.

### Odklanjamo ugotavljanje manjšine

Člen 7 zagotavlja slovenski manjšini, katere obstoj in ozemljska razširjenost je objektivno podana in bila vsem partnerjem državne pogodbe in s tem tudi avstrijski vladi, dobro znana, trajno zaščito na njenem že danem in tudi danes dobro znanim ozemlju. Za to zaščito ne postavlja nobenega pogoja predhodne ugotovitve manjšine in tega takrat avstrijska vlada tudi ni zahtevala od štirih veselil. Obstoj in ozemljski obseg manjšine sta namreč jasno

razvidna tako v mednarodnopravnih listinah, kot so zapisniki mirovnih pogajanj v St. Germainu po prvi svetovni vojni in zapisniki pogajanj za državno pogodbo po letu 1945, v notranjedinem merilu pa po uredbi o dvojezičnem šolstvu iz oktobra 1945.

Po drugi strani pa je tudi takozvana ugotovitev manjšine, pa naj si bo tudi takozvana tajna, in za katero se posebno zavzemajo nacionalistične nemške organizacije na Koroškem, s posebnim ozirom na zgodovinske, gospodarske in socialne razmere, v katerih živi slovenska manjšina, ne le po našem mnenju, ki smo ga že večkrat razložili, temveč tudi po mnenju priznanih mednarodnih strokovnjakov za manjšinske zadeve, povsem neprimerno sredstvo za reševanje manjšinskih problemov.

(Dalje na 8. strani)

## Južna Tirolska pred Združenimi narodi

Minuli torek 18. X. se je v posebni politični komisiji glavne skupščine Združenih narodov v New Yorku začela razprava o pritožbi Avstrije zaradi ravnanja, ki ga je deležna avstrijska manjšina na Južnem Tirolskem s strani Italije. Kot zastopnik Avstrije je iznesel stališče dunajske vlade zunanji minister dr. Kreisky. V obširnem govoru je orisal položaj manjšine na Južnem Tirolskem, kot ga ocenjuje Avstrija ter zahteval za Južno Tirolsko podelitev pokrajinske avtonomije, in sicer za sedanjo provinco Bocen (Bolzano). Dr. Kreisky je izjavil, da bi bilo sicer bolj popularno zahtevati enostavno samoodločitev, toda Avstrija se zaveda, da bi bilo s tem znova odprto vprašanje mej in ve tudi, da za to nima nihče na zapadu in na vzhodu razumevanja. Zato se iz zmernosti omejuje na zahtevo po avtonomiji.

Dr. Kreisky je nadalje dejal, da se Avstrija ne bo nikdar sprijaznila s prepustitvijo južnotirolskega vprašanja haškemu mednarodnemu razsodišču, kljub velikemu spoštovanju te ustanove. Južnotirolska manjšina je politično vprašanje prvega reda, ki mora tudi na tem torišču najti svojo rešitev. Življenja kake manjšine ni moč prepustiti kakemu dolgotrajnemu postopku glede vprašanja razlage neke pogodbe, je dejal. Sicer pa 15 let po sklenitvi pogodbe De Gasperi-Gruber leta 1946 leta ni bila izvršena ne po črki ne po duhu.

Dr. Kreisky se je spustil tudi v zgodovinska razmotrivanja in obudil spomin na fašistična grozodejstva, na napadalno vojno Italije proti Etiopiji leta 1936 ter na »zahrbtni napad« Italije na Francijo leta 1940.

Po Kreiskem je povzel besedo italijanski zunanji minister Segni, ki je v prav tako obširnem govoru predstavil italijansko sta-

lišče. Izjavil je, da je Italija pogodbo De Gasperi-Gruber iz leta 1946 vestno izpolnila, da pa je pripravljena spor z Avstrijo glede Južne Tirolske predložiti neprizadetemu in objektivnemu mednarodnemu razsodišču v presojo. S tem, da se Avstrija brani te poti, priznava, da nima prav in dokazuje, da ji gre na koncu koncev za politično rešitev, to je za samoodločbo in s tem zvezano odcepitev Južne Tirolske. Avstrijske zahteve po avtonomiji Južne Tirolske je označil kot »od začetka do konca nespremljive.« V odgovor Kreiskemu je tudi on obudil spomine na nacizem v Avstriji ter na grozodejstva Hitlerjevih tolp, v katerih da so bili tudi številni Avstrijci...

Debata se nadaljuje in bo brzkone v petek prišlo do glasovanja o avstrijskem predlogu. Celo po vesteh avstrijskega časopisja, med njimi tudi najbolj nacionalno vnetega, ima avstrijski predlog le malo izgledov na uspeh, ker podpirajo Italijo zapadne sile, dočim je Vzhod od Avstrije in Italije hladen. O zadržanju afro-azijskih držav pa ni moč zaenkrat nič gotovega reči, čeprav si je avstrijska diplomacija zelo prizadevala za njihove simpatije. Tudi zadržanje nekaterih evropskih držav še ni jasno. — Potrebna je namreč dvotretjinska večina. Vprav zaradi težav, dobiti potrebno večino za kak predlog, se je italijanska delegacija pri Združenih narodih odločila za taktiko, po kateri mora Avstrija — in ne Italija — večino iskati.

Avstrijsko časopisje prinaša obsežne članke o Južni Tirolski in človek naleti v člankih v podporo te manjšine na obilico načelnih argumentov, ki jih je bilo v zadnjih letih brati v razpravah o slovenski manjšinski problematiki v časopisju slovenskih manjšin.

## Še nekaj nemških odmevov 10. oktobra

### Danes in ... jutri ...

»Nemalo ljudi je opazilo, da je v koroškem slavnostnem sporedu dne 10. oktobra korakalo tudi sorazmerno veliko število »Kappelstudentov«, ki pravzaprav s koroškim deželnim praznikom nimajo prav nič opraviti (s tem pa seveda niso mišljeni zastopniki svojčas na bojih soudeleženi visokosolskih oddelkov). Vendar si zaradi tega nihče ni delal posebnih skrbi, saj so končno fantje v svojem paradnem študentskem »biksu« kar čedni na pogled in tudi tako napol srednjeveški kot kako društvo noš, da optično še kar sodijo v sprevod noš. Proti večeru pa sem, gredoč s kolodvora, zavil v Gabelsbergerjevo ulico proti obrtni šoli. Tam pa mi prikoračajo nasproti štiri take gugajoče in krulče postavbe in, kar so krulile, je bilo: »Wir werden weiter marschieren, wenn alles in Scherben fällt. Denn heute gehört uns Deutschland und morgen die ganze Welt.« — Komentar odveč, pri takih pojavih bo razumel tudi največji dobrovernež, kaj si

zopet redimo — pri čemer pa ne bi hotel nič očitati tem mladim ljudem, pač pa »očetom junakov«, ki jih dresirajo.»

Iz »Pisma bralcev« v »Die Neue Zeit«

### Samo za postransko pomoč!

Pri slavnostih 10. oktobra je bilo sicer marsikaj lepega, vendar so te prireditve zbudile v meni zelo bridke občutke. Ali je res treba samohvalo in geslo »Karntn is lei ans« tako pretiravati? Ali so Korošci pozabili, da je ta 10. oktober, ki so ga tako udarniško slavili, za Tirolce dan žalosti, ko se spomnajo odcepitve Južne Tirolske, ki je do konca prve svetovne vojne bila povsem nemška? Ali Korošci v svojem ponosu res nečesto več videti, da svoje sreče ne dolgujejo okoliščini, ker so pač bili »taki kempelci«, temveč predvsem dejstvu, da je bil s političnega vidika veselil položaj Koroške leta 1919 neskončno ugodnejši kot pa na primer Južne Tirolske? Če ne bi bili Italijani takrat tako močni,

## Slovensko stališče sporočeno vladi

Narodni svet koroških Slovencev in Zveza slovenskih organizacij na Koroškem sta v skupni spomenici sporočili vladi svoje stališče k osnutku zakona o rabi slovenskega uradnega jezika pri upravnih oblasteh, ki jima je bil z uradne strani pred kratkim dostavljen.

## - KRATKE VESTI -

Za prvega rednega škofa novoustanovljene škofije Gradišćanske je bil imenovan msgr. dr. Štefan Laszlo, dosedanji apostolski administrator te najvzhodnejše avstrijske cerkvene pokrajine. Novi škof je po materi hrvaškega rodu ter je doraščal v hrvaškem okolju. Zna perfektno jezik svoje matere in v njem tudi pogosto pridiga.

Barvne fotografije bodo dopuščene tudi za osebne legitimacije v Zapadni Nemčiji, je odredil tamošnji notranji minister.

Prižgane škatlice vžgalic je uporabil kot požarne bombe neki 72-letni tobačni trafikant v Neaplju v južni Italiji. Ko je opazil trojico vlomilcev, ki so hoteli vdreti v njegovo trafiko, jih je začel obmetavati s svojim improviziranim »orožjem«. Nepripravili so se prasketajočih »bomb« tako ustrašili, da jim je padlo vlomilsko orožje iz rok in urnih pet so se pognali v beg. Tako se jim je mudilo, da so pozabili celo na avto, s katerim so se bili pripeljali na tatinski posel.

100 afriških študentov, ki so doslej študirali v komunističnih deželah vzhodne Evrope, je sklenilo, da bo svoje študije raje nadaljevalo v Združenih državah, ker je v komunističnem raju postalo zanje življenje »neznosno«.

Še vedno visoko zaposlitev v Avstriji izkazuje statistika za mesec september. Število zaposlenih je sicer padlo za radi sezonskih okoliščin za 3700 oseb, kljub temu pa je znašalo ob koncu meseca skupno 2.338.958 oseb in bilo za 33.000 enot višje kot lani ob istem času.

Sovjeti so sicer pred Amerikanci v izdelovanju daljnometnih raket, zato so pa Amerikanci vsaj za pet let pred Sovjeti v napravah za sestreljevanje daljnometnih raket, je izjavil ameriški admiral William Roborn častnikarjem minul teden. Ameriški tehniko so izdelali posebne podmornice opremljene s specialnimi raketami tipa »Polaris« za sestreljevanje daljnometnih sovražnih raket. Nove podmornice so postavile na glavo dosedanje pomorske vojskovanje. Ena sama taka podmornica poseduje večjo udarno moč, kot vse bombe obeh vojskujočih se taborov v zadnji vojni skupaj.

da so jim prepustili ne le Južno Tirolsko in Karnsko dolino, ampak so njim na ljubo preprečili celo povečanje politične moči Jugoslavije — kaj bi se pač zgodilo z Južno Koroško? Kar je enemu sova, je drugemu slaveček. Pa dobro, Korošci naj se vsele in mi Tirolci bi se radi z njimi veselili. Da so pa bili tako brezčutni in v svojem slovesnem sporedu tako brezobzirno načeli sicer na Koroškem ne tako pekoče manjšinsko vprašanje, je neodpustljivo. Kdor ima vsaj peščico občutka za diplomatsko igro, ve dobro, da je ministrski svet s svojimi sklepi glede slovenskega uradnega jezika v gotovih krajih na Koroškem, ne nazadnje od strani podprl avstrijsko delegacijo pri Združenih narodih v njeni borbi za Južno Tirolsko. Kajti le, če bo sedaj Avstrija svetu pokazala, da je pripravljena storiti vse, kar je v njenih človeških močeh za svoje manjšine, bo našla razumevanje za zahteve Južnih Tirolcev.»

Tudi iz nekega »pisma tirolskega bralca« v »Neue Zeite«, ki zaključuje, da bi naj srečnejši »Superkorošci« vsaj to »drobno žrtev« doprinesli in akcije vlade sedaj ne motili, vsaj v javnih demonstracijah ne. — Komentar tudi odveč.

# Politični teden

## Po svetu . . .

Hruščev je udaril po mizi in odšel

Minuli teden je sovjetski ministrski predsednik Hruščev zaključil svoj največji igralski nastop na svetovni pozornici zasedanja Združenih narodov s tem, da je zborovalce, delegate 80 držav z vsega sveta, ozmerjal kot pridaniče, sezul čevljev ter z njim tolkel po mizi, potem ko je skupščina z veliko večino oklonila njegove predloge enega za drugim.

Zagrozil je, da bo Sovjetska zveza in z njo ves vzhodni blok »bojkotiral«  
Združene narode, ako si ne premislijo in sprejmejo sovjetske predloge. Za nekaj ur se je slovesna zbornica tega svetovnega parlamenta spremenila v gostilniško sobo, kjer je eden skušal prepričati drugega in končno je celo predsednik, Irec Bonard, ki ga je romunski delegat grobo užalil, izgubil potrpljenje ter tako udaril z lesenim kladičkom po mizi, da se je razbilo. Zasedanje je bilo prekinjeno, Hruščev pa je odšel na letališče ter se odpeljal domov v Moskvo.

Hruščev v New Yorku sicer ni prodiral z nobenim izmed svojih predlogov, vendar bi bilo preuranjeno in površno soditi, da je bil njegov nastop povsem brezuspešen. Namesto reke besedi o sovjetski miroljubnosti ter pripravljenosti za sporazume je treba natančneje preučiti položaj, ki ga je s svojimi nastopi ustvaril.

### Napad je veljal Združenim narodom

Da ni imel namena sklepati kakih sporazumov, je jasno, kajti v mednarodni politiki ni moč reševati spornih vprašanj s tiskovnimi konferencami, javnimi prepri, razgrajanjem in propagandnimi govori. Zaradi bližnjih ameriških volitev, ki bodo tej prvi velesili Zapada dale novega državnega predsednika in novo vlado, je sedaj zapadni blok znatno oslabiljen, ker mu pač manjka trdnega vodstva, in posebno ker poskušajo Francozi izkoristiti to priliko, da si v atlantskem zavezništvu pridobijo več besede. To negotovost je Hruščev s svojimi grožnjami še povečal, predvsem pa si je vzel za tarčo Združene narode.

Delo te svetovne organizacije je bilo v zadnjih letih Moskvi vedno manj po volji. Tako na Koreji, kot v izraelsko-arabski krizi ter sedaj v Kongu, se je sekretariat Združenih narodov izkazal kot uspešen mednarodni organ za vzdrževanje miru na svetu. Prav posebno pa je pomembna njegova vloga v velikem procesu prehoda številnih kolonij v Afriki in Aziji v samostojne države.

Spričo dolgega kolonialnega gospodarstva zapadnoevropskih držav so mladi afriški in azijski narodi nezaupljivi proti Zapadu, ker se bojijo, da bodo zapadne države poskušale z gospodarskimi sredstvi še nadalje vzdrževati svojo premoč nad nekdanjimi kolonijami. Spretna sovjetska propaganda je znala ta strah razpihati in tudi Ameriko kot atlantsko zaveznico večine bivših evropskih držav vključiti med »kolonialne in imperialistične«  
sile.

Pač pa je mogla Amerika preko »neomadeževanih«  
Združenih narodov nuditi veliko gospodarsko pomoč številnim nerazvitim mladim afriškim in azijskim državam ter jih tako obvarovati pred vključitvijo v vzhodni blok. Tako so se te države posredno vendarle orientirale k Zapadu.

Sovjetska zveza je sicer skušala ta razvoj preprečiti tudi z širokopotezno kreditno akcijo v Aziji in Afriki ter nove države navezati nase, vendar je bil politični namen teh prizadevanj preveč očitno, po drugi strani pa je Sovjetska zveza sicer dosegla marsikaj na gotovih področjih tehnike in znanosti, vendar je po gospodarski moči še zdaleko prešibka, da bi mogla uspešno konkurirati velikim industrijskim državam Zapada.

Zaradi tega skuša sedaj Sovjetska zveza na vse načine ohromiti Združene narode ter jih tako onesposobiti za vsako resno delo. Ta namen je imel predlog Hruščeva o reorganizaciji sekretariata, kjer bi naj namesto dosedanjega enega glavnega in opolnomočenega tajnika sedeli trije med seboj enaki tajniki, ki bi mogli kaj podvzeti le če bi bili vsi trije sporazumni. In ker bi moral eden biti iz vzhodnega bloka, je vprašanje ali bi kdaj sploh prišlo do kakšnega resnega dela.

### Tudi Hruščev ima svoje težave

Vendar ima tudi Hruščev svoje težave. Ne le evropski narodi s starimi državami, temveč tudi mladi afriški in azijski narodi, katerih državne organizacije so šele

v razvoju in zaradi tega šibke ter pomoči potrebne, gledajo v Združenih narodih isto ustanovo, ki jim naj pomaga in jih varuje. Da pa to nalogo more vršiti, mora biti sama trdna. Zato se je Hruščev znašel pri vseh glasovanjih v Združenih narodih osamljen. Tudi afriški in azijski narodi se zavedajo, da bi notranji nemiri, neurejeno gospodarstvo ter slabe socialne prilike bile njim samim v škodo, pač pa bi koristile širjenju komunizma. In to je končni namen sovjetske politike.

Sovjetska ofenziva proti Združenim narodom je pa vsekakor nevarna, kajti povečala je mednarodno napetost in vnesla negotovost glede možnosti nadaljnega uspešnega delovanja te svetovne organizacije za ohranitev miru.

## . . . in pri nas v Avstriji

### Kancler Raab grozi z ostavko

Pogajanja za proračun v minulem tednu niso privedla do zaželenega cilja, namreč sporazuma o državnih izdatkih in prejemkih za leto 1961. Pogajanja zadnjih mesecev so bila zelo težka in počasna. Namesto zblizanja med obema koalicijskima strankama se je prepad med njima le še večal. Ko je minuli teden razlika med razpoložljivim denarjem in zahtevami znašala 2,3 milijarde šilingov, je spor priklopel do dramatičnega vrhunca: v svojem nedeljskem radijskem govoru je kancler Raab izjavil, da ako do 22. oktobra, to je do po ustavi določenega termina za predložitev državnega proračuna parlamentu, ne pride do sporazuma, bo on enostavno z vso vlado odstopil.

### Kdo bo vse to plačal . . .

Na zunaj stoji v ospredju zvišanje socialnih prispevkov, predvsem zvišanje rent. Glede potrebe po zvišanju vlada med obema strankama soglasnost, spor pa je med njima o tem, kako najti denar za kritje novih izdatkov. OeVP meni, da je treba zvišati socialne dajatve, čemu se seveda upirajo socialisti, ker gre v glavnem v breme njihovih volilcev. Po mnenju socialistov bi povečane izdatke bilo treba kriti iz državne blagajne. To bi pa neizogibno pomenilo novo zvišanje davkov, česar pa zopet OeVP noče. V ozadju proračunskega spora pa je temeljna razlika v načrtih obeh strank: Socialisti hočejo povečati vpliv države na gospodarstvo, OeVP pa hoče ohraniti nedotaknjen zasebno gospodarski sektor ter okrepiti zasebno podjetnost.

## Kaj mislijo Angleži o Nemcih

Znani angleški publicist Paul Johnson razmotriva o nasprotju med Nemci in Angleži. Spričo zaostritve med Vzhodom in Zapadom pridobiva ta notranji problem atlantskega zavezništva na pomenu, zato posredujemo ta članek v izviru tudi našim bralcem.

Kljub nedavnemu zblizanju med Haroldom Mac Millanom in dr. Adenauerjem ostajajo protinemška čustva v Angliji izredno močna. Od vseh dežel, ki so se bojevale proti Nemčiji med zadnjo vojno, je Anglija najbolj počasi oproščala nemškemu narodu in najhitreje razkrivala znake prebujanja militarizma v Zvezni republiki.

Činitelj, ki je največ prispeval k ohranitvi nezaupanja do Nemčije, je tisk. Na tem področju so najbolj aktivni časopisi konzervativnega lorda Beaverbrooka: Daily Express (naklada: 4.250.000), Sunday Express (naklada: 3.500.000) in Evening Standard (naklada: 700.000). Skoraj vsak teden objavljajo ti časopisi na vidnih mestih poročila o ponovni oborožitvi Nemčije, o agresivnih zahtevah Adenauerja in o protiangleških čustvih v Zvezni republiki. Toda tudi le-ti niso osamljeni. Skoraj vsi angleški časopisi teže k strogi sodbi o Zahodni Nemčiji . . .

Letos poleti, za časa angleško-nemške konference v Königwinteru, sem imel priliko tehtati ostrino protinemških čustev med angleškimi parlamentarci. Prejšnja leta so se udeleženci razhajali po strankarskih linijah. Nemški socialdemokrati in angleški laburisti so težili k združitvi proti demokristjanom in konservativcem. Letos pa je prišlo do delitve na popolnoma nacionalni osnovi. Najostrejša kritika nemške politike ni prišla s strani levega krila laburistov Richarda Crossmána, ampak s strani predstavnikov ekstremnih konservativcev vicomta Hinchinbroka . . .

Kje so vzroki za stanovitnost — in celo stopnjevanje — te napetosti?

1. Ljubosumnost — Angleži z grenkobo ugotavljajo uspehe zahodnonemškega gospodarskega čudeža, ki je v kontrastu s sodobno stagnacijo angleškega gospodarstva. Pri vsem tem namreč vlaga

Izgleda, da so se spričo Raabove odločnosti socialisti v zadnjem trenutku le nekoliko omeščali. Vse kaže, da bo končno vsak nekaj popustil: to je, nekoliko bodo zvišali socialne dajatve, nekoliko bodo znižali že odobrene vsote gotovim ministrstvom, med njimi tudi kmetijskemu, nekaj denarja bodo nabrali s povišanjem cen raznih javnih uslug in iz drugih virov državnih dohodkov. Tako so te dni zvišali cene inozemskim cigaretam in napovedujejo tudi zvišanje cen domačih cigaret, pripravljajo povišanje prevoznih tarif na železnici in tako dalje. Skratka, breme bo na koncu koncev le prevajeno na tistega, ki itak mora vedno vse plačati: široke plasti prebivalstva.

### Izhod iz časovne zadrege

Ker pa že čas pritiska verjetno ne bodo mogli več pravočasno izdelati celotnega proračuna in ga predložiti parlamentu. V primeru, da bo v poslednem trenutku vendarle prišlo do sporazuma, bodo parlamentu predložili najprej samo neke vrste okvirni proračun, kasneje pa izdelali njegove podrobnosti. Pač v znamenju nove avstrijske ustavne stvarnosti: namreč da parlament itak nima druge naloge, da prikima k temu, kar obe vladni stranki skleneta v koalicijskem odboru.

Podobna je tudi usoda takozvanega »zelenega poročila«, to je poročila o stanju kmetijstva v državi. Po določbah pred kratkim po tako dolgotrajnih debatah sprejete novega kmetijskega zakona bi naj vlada to poročilo vsako leto do 13. oktobra predložila parlamentu. Vsebovalo bi naj poročilo o stanju kmetijstva ter predloge o pospeševanju te panoge v novem proračunskem letu. V proračunu samem bi pa naj bila predvidena potrebna denarna sredstva za izvedbo predlaganih ukrepov.

Ker pa sedaj še ni izgotovljen proračun, tudi ni moglo biti izdelano »zeleno poročilo«, kajti poročilo brez denarja za njegovo uresničitev je pač brez vrednosti. Da pa vendar ostane ohranjena črka zakona, je vlada sporočila predsedniku državnega zbora, da je delo za »zeleno poročilo«  
sicer bilo pravočasno začeto, da pa ni moglo biti pravočasno dovršeno. Pač pa bo vlada »zeleno poročilo«  
predložila takoj potem, ko bo spravila proračun pod streho. Pač računata na potrpežljivost in ubogljivost parlamenta. Spričo Raabovih groženj z ostavko pa se bliža možnost novih volitev nagljeje, kot se je doslej splošno mislilo.

Vladna kriza bi pa bila v sedanjem trenutku nezaželeno tudi iz zunanje-političnih vidikov, ko ima Avstrija pred Združenimi narodi vprašanje Južne Tirolske, o čemer pa poročamo podrobneje na drugem mestu.

## SLOVENC

### doma in po svetu

#### Nagrada Josipu Vidmarju

Po sklepu posebne komisije Jugoslovanskega društva književnikov in predstavnikov jugoslovanskih založniških podjetij je bila letos prisojena nagrada za življenjsko kulturno delo Josipu Vidmarju, slovenskemu publicistu, sedanjemu predsedniku Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani.

Josip Vidmar je v dobi med obema vojnama bil dramaturg Slovenskega narodnega gledališča. Kot gledališki in literarni kritik in esejist je postal vodilna osebnost slovenskega kulturnega življenja. Njegova sodba o mladih literatih je ponavadi pomenila uspeh ali propad prizadetega. V imenu svobode umetnosti je predvsem zavzemal za nevezanost umetnika na politične in svetovnonazorske struje, obenem pa je v imenu iste svobode izpovedoval in podpiral levičarske tendence in mnogo pripomogel k njihovi zmagi v vojni in revoluciji. V prvi povojni dobi je igral vidno vlogo tudi v političnem življenju ter bil več let predsednik Ljudske skupščine Slovenije, dokler ga ni na tem mestu zamenjal Miha Marinko iz rudarskih Trbovelj.

V vsem svojem delu pa je Josip Vidmar bil odločen pristaš samobitnosti slovenske kulture in je večkrat pred in po vojni povzdignil svoj glas v njeno obrambo. Le v zadnjih letih se je moral svoje stališče tudi v javnih izjavah prilagoditi »novi stvarnosti«. Vidmarjevo delo, zlasti kot dramaturga in prevajalca klasičnih del svetovne literature je vsekakor pomembno in objektivnega priznanja vredno. Nagrado je dobil ob svojem 65. rojstnem dnevu. Istočasno ga je oblast odlikovala z visokim državnim odlikovanjem, ki mu ga je slovesno izročil Miha Marinko.

#### Spomenik prvemu slovenskemu letalcu

Pri Novi Gorici so nedavno odkrili spomenik prvemu jugoslovanskemu pilotu, Slovencu Edvardu Rusjanu. Istočasno v proslavo 50-letnice jugoslovanskega letalstva je bil v Beogradu velik letalski miting, na katerem je med drugim sodelovala tudi jata 56 ameriških reakcijskih letal, ki jih je prejel od Združenih držav jugoslovansko vojaško letalstvo. Prikazali so nekaj zelo uspešnih akrobacij, dočim je kot prvi jugoslovanski pilot prebil takozvano »zvočno steno«  
major Franc Rupnik, tudi Slovenec.

#### Slovenski socialni dan v Argentini

Slovenci v Argentini so imeli dne 3. septembra t. l. svoj osmi študijski dan, posvečen socialnemu vprašanju. Letos so obravnavali vprašanje socialne pravičnosti in ljubezni s posebnim ozirom na zamejske Slovence. Velika udeležba je znova pokazala, da je med Slovenci še mnogo smisla za resna aktualna vprašanja in da je seme, ki ga je vsadil ustanovitelj in idejni utemeljitelj socialnih dni — prof. dr. Ivan Ahčin, padlo na rodovitna tla.

Tudi letošnji socialni dan se je vršil v prostorih Slovenske hiše in se je začel s sv. mašo, ki jo je daroval direktor slov. dušnih pastirjev g. Anton Orehar in ki se je v svoji pridigi dotaknil vprašanj, ki so bila predmet razpravljanih socialnega dne. Poudaril je misel papeža Pija XI. v Quadagesimo anno, da je za srečnejše življenje na svetu potrebna obnova nravi in obnova ustanov.

Po sv. maši je z molitvijo začel osmi slov. socialni dan predsednik Stalnega odbora socialnih dni g. Janez Majeršič, ki se je v svojem pozdravnem nagovoru najprej spomnil tistih mož, ki so s svojim delom in zamisljivo sodelovali pri socialnih dnevih, pa jih je Bog poklical k sebi v času od zadnjega social. dne. To so: škof dr. Gregorij Rožman, prof. dr. Ivan Ahčin in bivši državni poslanec Pavle Mašič.

Takoj nato je bilo izvoljeno predsedstvo zborovanja z urednikom g. Rudo Jurčecom na čelu.

Prvi predavatelj č. g. Jože Rant, je govoril o »Pravičnosti in socialni pravičnosti«. V skrbno pripravljenem referatu je predavatelj še posebej orisal zahteve socialne pravičnosti, kakor sta to učila papeža Pij XI. in Pij XII.

Nato je g. Avgust Horvat govoril o Socialni blaginji — cilju socialne pravičnosti. Naglasil je, da moreta ustvariti splošno blaginjo samo resnično izvajanje socialne pravičnosti in ljubezni.

Tretji referat je nato podal prof. Alojzij Geržinič. Naslov njegovega predavanja je bil »Družbeni pomen ljubezni«. Tudi to predavanje je bilo nad vse aktualno. V njem je predavatelj odkrito obravnaval življenje slovenskih ljudi v zamejstvu. V izbranih besedah je razgrinjal brezmejno bogastvo in srečo, ki jo more prinesiti ljubezen med ljudi na splošno in še posebej med Slovence. To ljubezen pa uničujejo: sovraštvo, zavist, nesloga, pohujšanje in podobni greh. Sedanja položaj v slov. skupnosti je treba zboljšati; to pa bomo dosegli, tako, da bo vsakdo začel pri sebi. Končno je predavatelj polagal vsem na srce, da naj se ne trgajo iz svojega naroda in da naj ostanejo vsi med seboj povezani, da naj drug za drugega moli in da naj drug drugemu pomaga.

## Ob rekah babilonskih ...

Ob rekah babilonskih smo sedeli in jokali,  
ko smo se spominjali Siona.  
Na vrbe one dežele smo obesili svoje harfe.  
Kajti oni, ki so nas odpeljali,  
so zahtevali, da naj bi peli,  
in oni, ki so nas topli,  
so hoteli veselo pesem:  
»Zapojte nam katero izmed pesmi sionskih!«

Kako naj bi peli pesem Gospodovo  
v tuji deželi?  
Če pozabim tebe, Jeruzalem,  
naj mi odreveni desnica!  
Jezik naj mi onemi na nebesu,  
če se te ne bom spominjal,  
če ne bom povzdignil Jeruzalema  
nad vse svoje veselje!

To so verzi iz 136. psalma, Ta psalm je ena najlepših žalostnih svetovne književnosti. Izraelci so bili v babilonski sužnosti. Utihihlo je petje in veselo brenkanje na harfe in citre. Na vrbe ob babilonskih rekah so obesili svoje harfe in žalovali in jokali. Jokali nad izgubljen domovino. Nad razdejanim, porušenim Jeruzalemom. Kako so ljubili domovino!

K domovini spadajo tudi šege in navede; spadajo domače pesmi, pesmi v materinski govoric; spada prav bistveno tudi materinska govorica sama.

Jezik je kakor kruh. Povsod kruh častijo. Predno načnemo hleb, napravimo čez njega križ. Če pade kak kos kruha na tla, imajo ponekod navado, da na tla padli kruh poljubijo, ko ga poberejo. Tako častimo kruh. — Tako častimo tudi materinsko govorico. »Deine Muttersprache, Deutscher, halt in Ehren« — svojo materinsko govorico, Nemec, imej v čast! velja pri Nemcih. Isto velja tudi za nas. Bog nam je dal to slovensko govorico in naša dolžnost je, da jo ohranimo. Da jo častimo in ljubimo. »So süß, so weich, so vokalreich, so klangvoll« — tako sladka, tako mehka, tako bogata na samoglasnikih, tako zvoneča! je rekel Nemec—švicar o naši slovenski materinski govoric.

Materinska govorica je najvidnejši in najizrazitejši izraz narodnosti.

Vsak narod ljubi svojo narodnost in svojo materinščino.

Spirago pravi v svojem ljudskem katekizmu, da je npravstvena, etična dolžnost ljubiti svojo narodnost in s tem tudi svojo materinščino. Takole pravi: »Kristjan sme in mora svoj narod bolj ljubiti nego tujega. Kajti ta ljubezen je že od narave v človeku in je krščanska vera ne odpravlja, marveč povečuje in goji.

Če rečemo: Kristjan sme ljubiti svoj narod, je rečeno premalo. Treba je marveč

reči: Kristjan je dolžan ljubiti svoj narod. Ljubezen do samega sebe in ljubezen do staršev tudi ni samo dovoljena, marveč je zapovedana. In zakaj naj ljubimo narod, iz katerega izhajamo in ki mu pripadamo? Pač zato, ker je narod velika družina veliko krvno sorodstvo. Kakor svoje krvne sorodnike bolj ljubimo nego tujce, tako smo dolžni tudi svoj narod bolj ljubiti nego vsakega tujega. In kakor otrok svojo lastno mater bolj ljubi nego tujo, tako smo dolžni tudi mi svoj narod bolj ljubiti nego tujega, ne da bi tujega zaničevali ali sovražili. Ljubezen do naroda je torej utemeljena v naravni postavi, to se pravi v volji Stvarnikovi.

## Pri strokovnjaku za strupene ribe

Na robu kalifornijskega mesta Coltona prebiva dr. Bruce Halstead, 40-leten zdravnik in hkrati profesor za javno zdravstvo na Evangeličanskem kolegiju v La Lomi. Doktor Halstead je posvetil svoje življenje odkritju skrivnosti strupenih rib. S strupenimi kačami, z gobami in drugimi rastlinami se ljudje ukvarjajo že mnogo stoletij. Čeprav pa omenjajo strupene ribe že v spisih starega veka, so še danes skoraj neznane in neraziskane.

Doktor Halstead si je pri mestecu Coltonu blizu Los Angelesa uredil nov zavod, v katerem se ukvarjajo z zanimivim znanstvenim raziskovanjem on, njegov namestnik in trije asistenti.

Znanstvenik poroča o svojem delu takole:

### Vzorki zastrupljenj z morskimi ribami

»Do raznih takoimenovanih zastrupljenj z ribami ne pride zato, ker riba ne bi bila sveža, ampak zato, ker je imela v sebi strupeno snov. Kakor imamo strupene kače, tako imamo tudi strupene ribe. Verjetno se tudi eden od zakonov, ki jih je dal Mojzes Judom glede prehrane, nanaša na te strupene ribe. V Deuteronomiomu, peti Mojzesovi knjigi, beremo namreč: »Od živali v vodi jej tiste, ki imajo plavuti in luskin. Ne smeš pa jesti tistega, kar nima plavuti in luskin«. Seveda niso vse vodne živali brez luskin strupene, ampak že stari Egipčani so poznali neko ribo brez luskin, »tetraodon lineatus« z latinskim imenom, kot strupeno, kar lahko beremo v njihovih hieroglifih. In Aleksander Veliki je na svojih vojnih pohodih vojakom prepovedal jesti ribe, ker je mislil, da povzročajo uživanje rib neki kožni izpuščaji.

Strupenost seveda ni omejena na ribe brez luskin niti ne na določene vrste rib. Nekatere so res vedno strupene, kot na primer tiste, ki spadajo v družino »odbojnih« rib. Posebno značilna je okrogla, bodikasta riba, ki je podobna veselemu klovnu in se pogosto napihne kot balon; ime ji je »ježevka«. Strupene so pa lahko včasih tudi sicer nedolžne ribe, verjetno zato, ker v določenem kraju uživajo neke stru-

ljubezen do naroda kažemo s tem, da svoj narod cenimo in z dovoljenimi sredstvi prispevamo v njegov prospeh in obrambo.

K obrambi svojega naroda smo posebno tedaj upravičeni, če skušajo našo govoricu zatirati. Zatiranje svoje govoricice vsak sonarodnjak tako občuti, kakor bi mu izdirali jezik iz ust.

Napako stori torej, kdor je nasproti svojemu narodu brezbrizen ali kdor zataji svojo pripadnost do njega. Napako pa stori tudi, kdor ljubezen do naroda pretirava, kakor da bi bil narod največja dobrina človekova. Tako Spirago.

Naša etična ali npravstvena dolžnost je torej, da ohranimo zvestobo svojemu narodu in da svojo materinščino častimo, ljubimo in gojimo!

pene alge. Nekaj kilometrov dalje so iste ribe spet užitne in nestrupene.

To je eno praktičnih področij specialnih preiskovanj dr. Halsteada. Med leti 1943 in 1946 je prišlo do obsežnih zastrupitev z ribami med prebivalstvom Midwayskih, Johnstonova in Lineških otokov, in od 1952 do 1955 so doživeli isto na Japonskem, na Filipinih in v Vietnamu. Dognali so, da so te zastrupitve povzročili oktopusi, japonske kuše in letede ribe. V nekaterih primerih — tako tudi na Hawajskih otokih — so oblasti prepovedale uvoz rib z določenih področij in tako vzele zašluček tisočim ribičev.

»To je neumnost,« pravi dr. Halstead. »Pogosto živijo strupene ribe le na eni strani otoka ali le v določenem zalivu, kjer rastejo škodljive alge. Če prepovemo ribarjenje na splošno, ne uničujemo le ribičev, ampak tudi druga ribja lovišča, na katere se potem vržejo ribiči in kjer kmalu iztrebijo vse ribe.«

Ozir na ljudsko zdravje seveda zahteva, da vemo, kje lahko lovimo ribe in kje ne. Pri tem pomaga ravno Zavod dr. Halsteada. Vendar to ni glavni cilj vedoželjnega raziskovalca. Dr. Halstead je v prvi vrsti zdravnik, zato ga zanima predvsem, ali je mogoče in kako je mogoče uporabiti ribje strupe za zdravila.

»Strupi v strogo kontroliranih količinah so lahko pravi blagoslov,« poudarja dr. Halstead. »Pomislite samo na smrtni strup beladono, ki ga dobivamo iz volčje jagode in s katerem se v starem veku zastrupili rimske legije cesarja Marka Antonija. In vendar uporablja danes medicina beladono proti želodčnim krčem in za raširjenje zenic. Prav tako imajo ribji strupi določene uporabne možnosti v zdravilstvu. S strupom »odbojnih« rib Japonci blažijo bolečine pri mišičnih krčih in pri zadnjih fazah raka. Ta ribji strup ima pa tudi to lastnost, da zavira srčni utrip in preprečuje strditev krvi.

Če strup ribe krastačnice uživamo v primernih količinah, učinkuje proti sladkorni bolezni. Sicer zadevnih raziskovanj še nisem popolnoma zaključil. Strup električ-

nih skatov zavira in končno ustavi celo bitje srca. Tega zaviranja si zdravnik, zlasti pri raznih operacijah, naravnost zaželi. Strupi kamnite ribe razkrajajo določene krvne sestavine, kar je pri raznih laboratorijskih poskusih lahko zelo koristno. Moj odlični kolega dr. Heilbrunn, profesor na Pennsylvanski univerzi, je raziskal strup morske kumare, ki sicer ni riba, a je vseeno morska žival, in ugotovil, da ga bo morda mogoče uporabljati pri zdravljenju raka. Zadevni poskusi še niso zaključeni. Že sedaj pa ne dvomim, da ta strup preprečuje določene procese delitve celic.«

Dr. Halstead, ki uživa na tem področju svetovni ugled, opisuje v svojem nedavno izšlem delu »Dangerous Marine Animals«, Nevarne morske živali, več kot 140 vrst strupenih rib. Proti nobenemu teh strupov še ne poznamo protistrupa. Edina izjema, edini človeku znani protistrup je serum proti piku morske kače, ki ga izdelujejo iz strupa neke kopne kače. Morske kače namreč v resnici živijo. Seveda to niso nobene pravljicne prikazni in so precej drugačne, kot jih opisujejo fantastične srednjeveške podobe. Ima pa morska kača 50 krat močnejši strup kot odrasla kobra.

### Iz strupov — zdravila

Doktor Halstead raziskuje vse, kar je o ribjem strupu znanega v ljudskem izročilu ali iz polznanstvenih kot tudi tako redkih v resnici znanstvenih virov. Lovi seveda tudi sam strupene ribe in je prepotoval na tem lovu že ves svet. Pot ga je popeljala na najoddaljene otoke Oceanije, Severne in Južne Amerike, na obale Afrike, Azije in Evrope. Dr. Halstead je sijajen plavaj in potapljač, njegov šport je ta, da z lastnimi očmi opazuje ribe, morske živali in alge. Na obalah Galapaških otokov je našel v vodnih globinah določene vrste alg, iz katerih mu je uspelo v laboratoriju pridobiti antibiotične snovi.

»Naš glavni smoter je pridobivanje zdravil iz strupov,« poudarja raziskovalec. »In morje je tisto področje, ki ga je človek najbolj zanemarjal kot vir strupov. Morje pokriva 71 odstotkov zemeljske površine in na vsako kvadratno miljo morja pride 4000 ton alg, s katerimi se hranijo morske živali. Če izločimo žuželke, živi štiri petine vseh živali v oceanih. Pred nami je še lep kos dela in mislim, da se v našem inštitutu ne bomo mogli nikoli pritoževati, da nimamo kaj početi!«

### Ženska v očeh tehnikov

Neki angleški tehnični list je pred kratkim objavil naslednjo kemično analizo ženske:

»Ženska je prvina, ki jo le redko najdemo v naravnem stanju. Površina je pogosto pokrita z razredčenim barvilom. Vrelišče je zelo nizko, ledišče pa se spreminja. Zelo hitro eksplodira in je nevarna, če ne ravnamo z njo skrajno previdno. Uporabljamo jo zlasti za okras in je privlačnost njene zunanosti večja kot pri katerikoli drugi prvini. Zakon prepoveduje, da bi imel vsakdo več kot en sam primer, vendar je v zadnjem času zamenjava nekaj vsakdanjega.

FRAN ERJAVEC:

290

## KOROŠKI SLOVENC

(III. del)

Nič manj važna ni bila seveda tudi obsežna tranzitna trgovina zlasti suhega južnega sadja, riža, macedonskega bombaža in kolonialnega blaga z vzhoda v Francijo in na Bavarsko, a iz Avstrije so prevažali skozi Ilirijo na Balkan platno, lanene izdelke, papir, steklo, železne izdelke i. dr. Tudi ves carinski sistem je imel izraziti cilj pospeševati tranzitno trgovino med Francijo preko severne Italije in Ilirije za Francijo in Italijo za 8,7 milij. frankov blaga (prenašali so ga na Hrvaško celo s kamelemi), v obratni smeri pa za 3,8 milij. in iz Avstrije ga je prišlo za 3 milij., nazaj pa za 4,5 milijone. Vse to je dajalo seveda velik zasluček tudi kmečkim prevoznikom. Za izdelovanje velikih močnih voz z železnimi osmi in širokimi kolesnimi platišči so izdali Francozi celo posebna navodila. Z njimi so prevažali blago zlasti na dolge proge in zanje se je tudi med ljudstvom še do danes ohranil naziv »parizarji«. Najimunitnejši gornjekoroški prevozniki podjetnik je postal Prajnik iz Bekštanja, ki si je pridobil v kratkem času veliko premoženje.

Za tak živahni trgovski promet pa so bile seveda potrebne tudi dobre ceste, za katere so Francozi jako skrbeli in zlasti zabičevali županom, da so se brigali za njih udobnost in varnost. Za popraviljanje cest so uvedli posebno tlako. Ravno ta veliki promet je pomagal tudi razdejani Kanalski dolini zopet na noge, a nič manj živahen ni bil tudi promet čez Podkoren. Predil in proti Spitalu.

S trgovskim prometom v zvezi je bil tudi velik dvig pošt. Te so bile pri nas znane sicer že izza XVI. stol., že proti koncu XVIII. stol. so začeli sprejemati na poštne vozove tudi potnike, a za nujna pisma so obstajale še »štafete«. V naših deželah je bila glavna poštna zveza z Dunaja preko Gradca v Ljubljano in od tod na Trst, Reko ter Hrvaško, a za Koroško iz Ljubljane proti Beljaku z odcepitvijo čez Tržič na Celovec. Na določenih razdaljah so bile osnovane postaje, ki so morale imeti vedno pripravljene konje za izmenjavo za poštne vozove in štafete. Poštarji so uživali razne posebne pravice in so imeli razen potrebnih hlevov za konje tudi gostilne in prenočišča za potnike. Francozi so prvi čas obdržali tudi dotedanjo avstrijsko pošto ureditev, le pismonoše so morali nositi na rokavih naše bakrene ploščice s slovenskim napisom »Pisemska pošta Ilirskih dežel«, postiljoni pa z napisom »Vozna pošta Ilirskih dežel« ter naše v francoskih barvah. Poštna pristojbina za navadno pismo v mejah Ilirije je znašala 4 krajc., za inozemstvo pa 8, za poštni potniški prevoz so pa računali za vsako postajo in za vsakega konja po 1.30 Fr, po 0.75 napitnine za postiljona, za odprti voz po 0.75 Fr in za pokritega po 1.50 za osebo. Potniški promet je bil torej jako drag, postiljoni, ki so nosili tudi predpisane kroje, so bili pa imenitni gospodje. Preko Ilirije je šla vsa pošta iz Francije za Carigrad in za Malo Azijo. Poštna zveza med Ljubljano (tu je bila vrhovna poštna uprava) in Beljakom ter Celovcem je obstajala po dvakrat tedensko v obeh smereh. V Ziljsko dolino so organizirali poštno zvezo l. 1812 in sicer tako, da je šla iz Beljaka čez Plajberk, St. Jurij in Plesišče v Šmohor.

Iz političnih razlogov so pa Francozi močno ovirali promet med Gornjo in Spodnjo Koroško. Za potovanje

v Celovec je bilo potrebno posebno dovoljenje beljaškega intendanta. V potnem listu je bilo določeno, koliko dni se je smel kdo muditi tam in po povratku se je moral takoj javiti pri intendantu. Že znani nam Pobenheim se je sicer pri Marmontu zavzemal za svobodnejši promet med obema deloma Koroške, toda zaman. Vsi prebivalci od 16.—20. leta so morali imeti še posebne varnostne izkaznice, brez katerih ni mogel potovati nihče. Te omejitve so seveda jako otežile tudi dotlej običajna potovanja rokodelskih pomočnikov.

Številne prepovedi glede trgovskega prometa in velike razlike v cenah blaga v Iliriji in Avstriji so pa navzlic vsem obmejnim stražam rodile silno razvito tihotapstvo, ki je prinašalo zlasti obmejnemu prebivalstvu po hribih lepe dobičke. Ker so dopuščali Francozi v Iliriji le primorsko morsko sol, so pridno tihotapili iz Avstrije halleinško kameno sol, iz Spodnje Koroške pa še živino, žito, sveče, milo in drugo drobno blago, iz Ilirije v Avstrijo pa sladkor, kavo in drugo kolonialno blago. Ker preko dobro zastraženega Ljubelja in Podkorena ni šlo, so si poiskali tihotapci pot preko Zelenice in drugih skritih karavanških prehodov, a pogosto so znali tudi kupiti francoske (to so bili pa večidel Italijani) in avstrijske stražnike, tako da so lahko šle cele karavane tihotapskega blaga čez meje. Rožani še danes pripovedujejo, kako so njihovi pradedi pod tovari lesa in sena s Karavank prevažali tudi tihotapski tobak, svilo in kavo. Generalni intendant je spomlad l. 1813 celo izrečno pisal beljaškemu intendantu: »Zlorabam in neprijetnostim, ki jih povzročajo nižji carinski uradniki, mora biti konec.« Na avstrijski strani so bile carinarnice v Svečah, v Škoficah in v Trgu.

(Dalje prihodnjič)

## DOB PRI PLIBERKU

(Bilo je pred štiridesetimi leti...)

Zvesta naročnica nam piše:

V zvezi s proslavami zadnjih tednov smo slišali in brali marsikaj. Nič nimam proti proslavam, toda pri tem so nekateri namenoma omenjali dogodke, o katerih bi bilo bolje, da bi molčali, kajti s tem odpirajo samo stare rane.

Bilo je tisto strašno noč, ko so pridrveli v Dob in kričali: »Hinaus mit den Tschuschen! Serbisches Nest! Pfaffennest!« in vdiralci vrata: »Horuck! Bis zum Steinbruck!« (Steinbruck je Zidani most, torej to pomeni, da bi morali izginiti vsi Slovenci skoraj do Hrvaške.) Imeli so seznam in opise oseb in slišala sem, kako so mamo spraševali, kje sem jaz in moj brat. Ko sem to slišala, sem po sreči še mogla skozi vrata ponoči uiti k teti. Pri nas doma so do zadnjega prav vse izropali, osem velikih vozov so nabasali. Ko so odnašali zadnjo posodo zabele, so mama pokleknila in prosila, naj jim vsaj to pustijo. Pa ji je nekdo nato na prsi nastavil ročno granato. Očeta pa so medtem zmerjali in pretepali. Tudi obleko so vso odnesli, da



## Pri nas na Koroškem

nasprotno stranke edine, kar smo doživeli že v občini. Torej »Partei« je glavno.

Res moramo želiti naši občinski upravi, da bo šla srečno preko vseh teh težav in nasprotij in storila mnogo koristnega za nas občane, ne za stranke.

Ob teh velikih problemih smo tudi pozabili, da so napisali ob cestah. Majhna reč, pa je tudi potrebna popravila. Ob cesti proti Rudi je bil tudi kažipot v Replje. Dvojezičen, kakor je prav za te kraje. Toda neki nestrpnec je slovensko ime enostavno odrezal proč. Eno leto so imeli tako vsi ljudje, domači in tuji, priliko videti, kako se radi imamo. Nato je nekdo na drugo stran napisal hudobno: »Nazidorf«. To je seveda

ge, ali ne manjka še ta in ta knjiga (iz naših časnikov je zvedela za vse izdane knjige!). Šele, ko je videla na mizi razložene vse knjige, se je razlil blažen smehljaj čez nje — blago materinsko obličje. — Imela je lepo smrt: četudi jo je zadela možganska kap, je imela redko milost, da se je mogla še spovedati in prejeti sv. Rešnje Telo, ki je bila tudi zadnja hrana, ki jo je mogla zaužiti. Umrla je na prvi petek, ki ga je leta in leta redno držala in na god rožnenske Kraljice, ki jo je v živem rožnem vencu goreče častila. Za slovo sta ji zapela na domu in pri cerkvi cerkveni mešani in prosvetni moški pevski zbor. Blagi materi želimo večni mir, sorodnikom pa naše iskreno sožalje!

## ZGORNJE LIBUČE

V petek popoldne smo spremili Lesjakovo Mojco oz. teto na libuško pokopališče k večnemu počitku. Pogreba so se farani udeležili v lepem številu. Pokopali so jo pliberški gospod kaplan č. g. Goričnik.

Lesjakova Mojca še ni bila stara, ko jo je Bog poklical k sebi. Zapustila je solzno dolino in se sedaj srečna raduje pri Bogu. Vsa svoja leta je živela s Cerkvijo. Rada je hodila v cerkev in tudi pogosto sprejemala zakramente. Bila je vsa leta bolj boleha, vendar je svoje trpljenje skrivala.

Tri dni pred svojo smrtjo je povedala svojim domačim točno, kdaj bo umrla, naročila jim je, naj se pripravijo na to. Seveda ji domači niso verjeli. A zgodilo se je točno tako. Drugo jutro je bila vsa zmučena, ker je imela hude sanje. Po zajtrku je šla takoj v posteljo. Naročila je svoji sestri, da naj jo večkrat pride pogledat. Ši tisto popoldne se je spoprijela s smrtjo. Poklicali so duhovnika in zdravnika. Duhovnik jo je še sprevidel. Zdravnik je pa ugotovil, da ni nobene pomoči več. Bila je v nezavesti do drugega dne. V četrtek popoldne je umrla.

Še dan poprej si je sama pripravila obleko in mrtvaške prte. Kupila je tudi prej sveč in kar je še drugega potrebno. Položila je vse na mizo poleg postelje in naročila kako naj vse pripravijo za tisti dan. Bog ji daj večni pokoj, svojcem pa iskreno sožalje.

PLIBERK  
(Popravek)

V 40. številki »Našega tednika« se je našemu dopisniku iz Pliberka pripetila neljuba pomota, ko je poročal, da bi naš kaplan č. g. Mihor dobili dekret za premestitev v Himmelberg. V resnici so prejeli dekret le za Borlje in Melviče v Ziljski dolini, ki pa je bil nato spremenjen ter g. kaplan ostanejo pri nas.

V noči od 12. na 13. oktobra smo v Pliberku lepo obhajali molitveno in pravno noč. Ob 6. in 7. uri zvečer smo imeli večerni maši, potem pa molitvene ure vso noč. Vsi stanovi so prišli v prav lepem številu, mnogi so vztrajali celo vso noč. Zaključili pa smo to nočno čiščenje s sveto mašo v Marijini cerkvi v Nonči vesi. Molili smo po namenu fatimskega škofa: Naj Vsemogočni še ohrani življenje na tej zemlji, narodom na zemlji pa mir.

Farna mladina se pripravlja na praznik Kristusa Kralja. Zjutraj se bo mladina zbrala ob daritvi in obhajilni mizi, popoldan pa pri Božjem grobu ob slovesnih večerih. Izvencerkveno pa bo zaključila praznik v stari šoli na Humcu, kjer bodo sodelovali tudi otroci z igro »Pavelčkova piščalka«, katero si bodo posebno rade ogledale naše mamice. M. k.

## DEKLET-A, pohitite!

Si se že vpisala v slovensko gospodinjsko šolo?

Jaz sem se že javila ZA ŠT. RUPERT. Slišala sem, da si je tudi v ŠT. JAKOBU veliko koroških deklet zagotovilo prostor v šoli.

Še je nekaj mest na razpolago, ZATO POHITITE, da si zagotovite možnost dobrega strokovnega šolanja in značajne vzgoje za življenje!

## Mladina vabi!

Dijaški misijonski krožek vabi vse prijatelje misijonov od blizu in daleč na

misijonsko proslavo,

ki bo 23. oktobra ob 2. uri popoldne v Kolpingovi dvorani v Celovcu.

## SUHA PRI ŽVABEKU

V nedeljo, dne 23. oktobra, bo mil. g. kanonik Aleš Zechner v farni cerkvi na Suhi blagoslovil dva nova zvonova.

Ob 9. uri božja služba v obeh jezikih.

Verniki od blizu in daleč prijazno vabljeno!

## Pomagajmo našim mladim!

Prav radi in z najtoplejšim priporočilom objavljamo naslednji dopis sotrudnikov »Mladja«, lista naših mladih literatov, ko so z mladostnim pogumom in vročim narodnim idealizmom pred kratkim stopili v javnost. Njihov idealizem in prizadevnost zaslužita podporo vseh rojakov in prepričani smo, da bo njihova prošnja naletela na takojšen in obilen odmev.

Uredništvo

Uredništvo »Mladja« se s tem vsem darovalcem najprisrčneje zahvaljuje za poslano podporo. Vendar se še mnogi niso oglasili. Ker smo odvisni od pomoči vseh, resno prosimo, da vsi čimprej plačajo ali pa pošljejo list nazaj na naslov: Redakcija Mladja, Klagenfurt, Hauptpostamt, Postfach 307. Ljubše nam je prvo! Pod tem naslovom sprejemamo tudi naročila.

Naša pravica je, da nekaj storimo za slovenstvo! Naša pravica in ne samo naša dolžnost. Koliko bi se dalo narediti, če bi kaka ideja našla razumevanje in povsem nadpovprečno podporo. Dajte mladim Tjudem, ki hočejo nekaj ustvariti in se morajo dnevno ubijati z denarnimi skrbmi, dajte jim, kar jim gre, in videli boste, da niste dali zastoj. Že so vam dokazali svojo življenjsko silo s prvo izdajo mladja, in to v času, ko so vse, kar je na zunaj slovenskega, obsodili na smrt, po zavodih, na vlakih in tudi višjih mestih. Ali jih boste tudi vi, sinovi ene matere, obsodili z vašim molkom?

mladi ljudje.

## CELOVEC

(Jovanka und die anderen)

Preteklega leta so v Celovcu in v območju Karavank snemali film, ki hoče prikazati življenje v zadnji dobi vojne, ko se je že na vsem podeželju razširilo odporniško gibanje. Film je snemala italijanska filmska družba na podlagi knjige z enakim naslovom pisatelja Uga Pirra.

Dogajanje filma se odigrava v partizanskih bojih koncem druge vojne. Pet deklet je zapletenih v boje proti okupatorju na ozemlju, katero praktično nima gospodarja. Ameriški režiser Martin Ritt je vse dogajanje prikazal zelo naturalistično, vendar preveč oddaljeno od resnice. Tudi scenerija zdaleka ne odgovarja potrebam dogajanja.

Med tukajšnjimi nemškimi krogi pa vzbuja odpor proti filmu tudi dejstvo, da je Celovec in južna Koroška prikazana kot področje partizanskih bojev, torej osporovano ozemlje, zlasti pa je slišati močne proteste proti filmu, ker je v njem Celovec označen kot »mesto v severni Jugoslaviji«.

Film so vrteli v teh dneh v Celovcu — v kinodvorani Wulfenia in Carinthia. Med gledalci je bilo največ radovednežev.

Starši, ki želite dati svojemu sinu ne le dobro gospodarsko izobrazbo, ampak predvsem tudi dobro vzgojo, morete poslati svojega sina le v

## KMETIJSKO ŠOLO V TINJAH

Pohitite s prijavo na naslov: B. Bildungshof, Tainach.

Pouk se začne po Vseh svetih.

Priporočajte to šolo tudi drugim!

smo imeli samo to, kar smo imeli na sebi. Ko so morali oče čez par dni gledat v št. Vid, če sta tam njihova konja, so si morali obleko izposoditi.

Tudi drugod so grozili in ropali. Neki orožnik je grozil: »Boste že videli, kaj še bo!«

Pri Božjem grobu so vzeli iz zakristije mašno obleko, jo oblekli in hodili okrog cerkve in se norčevali. Učili so nas včasih, da je to božji rop.

Slišali smo tedaj še marsikaj. Kako so v Žvabeku izropali župnišče, odpeljali kočijo s parom konj vred, kako so v Vogrčah zmetali iz župnišča arhiv in ga zažgali, uničili knjižnico in druge stvari, vdrli v tabernakelj in monštranco odnesli, kako so pri Brezniku v Pliberku vse izropali, in kar niso mogli vina odpeljati in popiti, so ga izpustili po tleh.

Koliko bi lahko še drugi povedali! Če molčijo, to ne pomeni, da se ne spominjajo. Bolečino le tiho v srcih nosijo.

## ŽIHPOLJE

(Žegnanje in še kaj)

Naše cerkveno žegnanje dne 11. septembra smo lepo opravili. Prišlo je mnogo romarjev od blizu in daleč. Tudi dan vednega čiščenja je bil dobro obiskan. Prišli so verniki celo od Zilje in iz Škocijana, da so z nami počastili Jezusa v sv. Rešnjem Telseu. Oba dneva smo imeli v svoji sredi tudi naše letošnje gg. novomašnike, ki so nam podelili novomašniški blagoslov. Prisrčno se jim zahvaljujemo ter jim želimo, da bi tudi njim Bog naklonil obilo milosti in blagoslova pri delu v njihovem težkem, a najlepšem poklicu: Sv. obhajil je bilo 600.

Hanzej in Vilma Lesjak sta dobila že tretjega otroka in sicer krepkega fantka, ki so ga v farni cerkvi krstili za Ervina. Da bi bili vsi njuni otroci zdravi ter pridni, v veselje in ponos staršem!

## BLATO pri PLIBERKU

(Zgodilo se je pri nas na Koroškem...)

Naša občina se resno trudi, da bi čimbolj napredovali. Imamo pa tudi velike probleme. Najprej železnica, ki bo prav naši občini vzela toliko lepe, rodovitne zemlje. Pa ali hočeš ali nočeš, železnica mora biti, to je povelje od zgoraj. Potem cesta iz Pliberka proti Labotu, že nevarna radi lukenj. Na tej je že napravil deželni poslanec ing. Truppe v nedeljo, 9. oktobra »Spatenstich«. Ob tem je bilo še več govorov, slovesnost velika in sedaj bomo potrpežljivo čakali, kdaj bo cesta gotova. Cesta na Komel, o kateri je toliko govorjenja, in so »za« in »proti« in je postala cesta bolj zadeva strank. Potem bi radi imeli tovarne v občini, da bi ljudje več zaslužili in občinska blagajna tudi.

Toda povsod vidimo, da ne gre toliko po željah in potrebah ljudstva, ampak po želji in potrebi strank. Seveda stranka mora pokazati, da je nekaj naredila in zato je druga stranka proti. Le v eni stvari so si te

grdo, saj je povsod še kakšen naci in če je v Repljah še eden več, zato še ni vsa vas. Pa je ta napis kar dolgo ostal, ker najbrže ni nihče protestiral. No in sedaj je ves problem tako rešen, da so kažipot kratkoma odstranili in ga torej ni več. Ali ni to »praktična« rešitev? Prav značilna za naše koroške razmere.

## REBRCA

Pred kratkim je Rebrca doživela poseben obisk. Iz Celovca se je pripeljal velik avto iz celovškega radia z vso aparaturo magnetofonov. Najprej so »ujeli« na trak Anderlicovega Jozija, ki tako rad zahaja gor v komendo. Pod staro mogočno lipo je stari možej vedro pripovedoval, kako je bilo nekoč, ko je on bil še mlad pastir tam v Kortah pri Pristovniku. Še kakšno šegavo je povedal in zapel. Boste že slišali, ko bo radio oddajal. Gospod komendant preč. g. dr. Metod Turnšek pa je ustregel želji in razložil nekaj rebrške zgodovine in v cerkvi znamenito srednjeveško slikarijo, ki je prišla na dan po zadnji prenovitvi cerkve. Seve so gospodje iz radia želeli slišati tudi rebrške nove zvonove. Na srečo je prispel cerkovnik in organist g. Mirko Hajnžič, ki je vzel v stolp s seboj starega zvonarja Anderlicovega Jozija in sta malo »potrjančila« ali poklenkala. No, mali zvonovi — majhna muzika! Nekaj pa je le!

Pa še drugič kaj več!

## MARIJA NA ZILJI

Pred kratkim se je »srečal z Abrahamom« naš zaslužni cerkovnik (mežnar) in organist gospod France Schlapfer. Čisto tiho in samo v družinskem krogu je obhajal svoj 50-letni jubilej, kar odgovarja njegovemu skromnemu in mirnemu značaju. Po njegovem gibčnem mladinskem nastopu sodeč bi mu človek nikakor še ne prisodil 50 let.

Prišel je pred nekaj leti v našo sredo. Kmalu si je osvojil srca domačinov in se hitro uživel v razmere ziljske fare. S posebno ljubeznijo in požrtvovalnostjo je prevzel vodstvo cerkvenega pevskega zbora in ga vodi še danes.

Še na mnoga srečna leta med nami!

## KOTMARA VES

Po dolgem bolehanju, pa vendar naglo ma je umrla Orenova mati na Reki v starosti 78. let. V prvi vojni je izgubila moža, ki ji je po 11-letnem srečnem zakonu zapustil 4 otroke. Pokojna je bila vedno zvesta Bogu in narodu. Rada je prebirala naše liste in knjige. Posebno se je razveselila vsako leto Mohorjevih knjig. Ko jih je vsako pozno jesen prinesel poverjenik na dom je bil to vesel dogodek ne samo za mater temveč tudi za poverjenika samega: otroško se jih je razveselila in če se poverjenik kdaj le ni upal položiti celoten Mohorjev dar na mizo, da bi ne obremenil preveč njene denarnice, pa je kar sama vprašala v veliko in nedolžno veselje poverjenika samega, ali so to »dro« vse knji-

# Hlevski gnoj temelj vsega gnojenja

Hlevski gnoj je in ostane temelj vsega gnojenja na zelenjadnem vrtu. Z njim dajemo zemlji najpotrebnejše redilne snovi (dušik, kalij in fosforno kislino), obenem pa pomnožimo z njim v zemlji sprstenino (humus). Humus pa je važna in neizogibno potrebna sestavina vsake rodovitne, še posebno pa vrtno zemlje. Vsem vrtnim rastlinam namreč posebno prija močno sprsteninasta zemlja, ki jo že na prvi pogled spoznamo po temni barvi.

Dušik, ki je v hlevskem gnoju, hitro hlapi. Zato je potrebno, da gnoj, ko ga spravimo v zemljo, čimprej podkopljemo, in sicer 20 do 25 cm globoko, tako da je kar se da enakomerno razdeljen po zemlji. Tudi to je važno, kajti globoko v jarkih nakopičen gnoj malo zaleže, ker se zaradi pomanjkanja zraka ne more povoljno razkrajati in zato samo nekako strohni. Pri takem trošenju pa se redilne snovi v njem ne morejo prav uveljaviti. Tako napačno podkopavanje gnoja je očitna potrata.

Za jesensko gnojenje s hlevskim gnojem je posebno hvalečna vsa listnata zelenjad, kakor solata, špinača in vse kapusnice (zelje, ohrovt, šparfijola i. dr.). Tudi korenasti zelenjadi (korenje, peteršilj, rdeča pesa) prija jesensko gnojenje s hlevskim gnojem.

Težko zemljo, ki se počasi razgreje in je sploh bolj mrzla, gnojimo po možnosti s konjskim gnojem, ki se močno razgreje in tudi na ta način izboljša zemljo. Plitvim, lahkim zemljam pa bolj ustrežemo, če jim jeseni damo goveji ali celo svinjski gnoj, dvoje bolj mrzlih gnojil.

## MLEKO NAJ VSEBUJE VSO NARAVNO MASČOBO

Pred kratkim je zasedal na Dunaju pod predsedstvom d. s. Hermana Gruberja Odbor za mlekarstva vprašanja, ki deluje v okviru Konference predsednikov avstrijskih kmetijskih zbornic. Iz tu podanega poročila je razvidno, da je prišlo v prvi polovici letošnjega leta na trg 756.000 ton mleka, to je za 2,8 odst. več kot v istem obdobju lanskega leta. Proizvodnja čajnega masla je dosegla v prvi polovici letošnjega leta 15.550 ton. Ker ta količina presega naše domače potrebe, ga bo treba izvoziti letos 5.800 do 6.000 ton.

V debati o vseh perečih vprašanih mlekarstva so ugotovili, da je samo v korist malih, srednjih in gorskih kmečkih obratov, če ostanejo pri enotni ceni za mleko. Ako bodo pri skorajšnjih proračunskih pogajanjih proučevali možnosti varčevanja z znižanjem podpor, tedaj to ne bo smelo privedi do znižanja dohodkov kmečkih obratov. V zvezi s tem zahteva kmetijstvo oddajanje mleka, ki bo vsebovalo še svojo naravno masčobo.

## Preudarki ob spravljanju krompirja

En del krompirjeve letine pride v zasipnice ali v kleti. Ko dajemo krompir v zasipnice, je pogosto še topel in vlažen. To je nevarno, ker so toplota, vlaga in tema najboljše plodišče mnogim glivam in bakterijam. Izgube bodo ostale v znosnih mejah, če izkopavamo zrel krompir, ki ga osušimo ter ga z obilico slame denemo v zasipnico, kjer ga pokrijemo tako, da more uhajati zrak od vznožja zasipnice navzgor proti vrhu zasipnice, vse dokler krompir ni shladen. Zasipnic torej ne smemo prezgodaj pokriti z zimsko odejo. Do pomladi jih je treba stalno nadzorovati.

Če imamo urejeno klet za predkaljenje, nastavimo semenski krompir v predkalilnih zabojčkih. Ozeleneli gomolji močnejše kalijo.

Bolj kot doslej bi v bodoče lahko zmanjšali količine krompirja za prezimljenje, če bi glavni del krompirja za krmo kar se dá zgodaj jeseni dušili ali okisali. Stroški takojšnjega in postopnega dušenja ne kažejo velikih razlik. Če krompir za krmo prej dušimo, si prihranimo stroške in izgube, ki jih imamo, če ga hranimo v zasipnicah.

Tudi cene za kuhinjski krompir ne zbijemo zaradi prekomerne ponudbe. Primerne cene lahko dosežemo le na ta način, da pridejo na trg samo najboljši pridelki. Razen sorte krompirja za trg je seveda važno tudi to, kako krompir izgleda: Biti mora lepo sortiran, zdrav, suh, brez zemlje, svetel gomolj iz lahke zemlje z zadostno sese-

### Kompost za humus

Kompost ali mešanec prija zelenjadi in cvetlicam. Kompost ali mešanec je izvrstno gnojilo za zelenjadni vrt, za trato in cvetlice. Seveda velja to le za dobro predelan, zrel mešanec. Tudi z njim lahko gnojimo jeseni, ker se ni bati, da bi se kaka redilna snov čez zimo v zemlji izgubila. Gnojenje s kompostom je še lažje kot pa s hlevskim gnojem, ker se da prav dobro enakomerno zmešati z zemljo.

### Stranišnik — edino za jesensko uporabo

Stranišnik je močno dušičnato gnojilo, uporaben edinole za jesensko gnojenje. Najugodnejše se uveljavi, ako ga spravimo na kompost, kjer se polagoma razkrajja in meša z drugimi tvarinami, ki jih kopičimo na kompostnem kupu. Nikdar pa s stranišnikom ne smemo gnojiti spomladi ali celo poleti!

### Kurji gnoj primeren za težko zemljo

Kurji gnoj je posebno primeren za težko zemljo, ker je vroč in hitro učinkuje. Z njim pač počakamo do spomladi.

### Umetna gnojila so potreben dodatek

Od pomožnih ali umetnih gnojil so za jesensko gnojenje prikladna: apneni du-

šik, Thomasova žindra, kostna moka in živo apno. Ostala pomožna gnojila učinkujejo hitreje in jih uporabljamo rajši zarana spomladi, če mogoče tri, štiri tedne, preden sejemo ali sadimo.

### Z apnom gnojimo le jeseni

Trosimo ga 30 do 40 kg na 1 ar — 100 kvadratnih metrov — ob lepem, suhem vremenu in ga takoj podkopljemo.

Tudi druga pomožna (umetna) gnojila, ki jih uporabljamo za jesensko gnojenje, trosimo le v suhem vremenu in jih čimprej podkopljemo, oziroma temeljito zmešamo z zgornjo zemeljsko plastjo!

### DOBRA KUPCIJA V ST. VIDU

Zadnji sejem v St. Vidu ob Glini 22. septembra je bil zelo dobro obiskan. Naprodaj je bila živina dobre kakovosti. Prodali so skoro vso.

Cene: povprečje pri bikih 8.530.—. V posameznih razredih: II-a v povprečju 15.000.—, II-b 12.550.—, III-a 7.960.— in III-b 6.900.— šilingov. Krave so dosegle povprečno ceno 7.400.— šil., telice pa 7.350.— šilingov.

## Jesen in vrt

Kdor ima opraviti z gnojenjem katerekoli kulturne rastline, mora vedeti, da je uspeh odvisen predvsem od kakovosti zemlje, na kateri rastline gojimo. Prav tako mora biti vsakomur znano, da je zima ali pravzaprav zimski mrz (zmrzal) tista prirodna sila, ki drobi rudnine in pripravlja rodno zemljo — sila, ki razkrajja rudninske snovi in obnavlja prirodno rodovitnost. Upoštevati pa je treba tudi to, da večina običajnih gnojilnih snovi, bodisi naravnih ali pomožnih (umetnih), potrebuje v zemlji neko dobo, da se razkroji in redilne snovi predelajo v tako obliko, ki je za korenine užitna. Da bo torej vsa vrtna zemlja spomladi, ko bo čas setve in saditve, v takem stanju, ki rastlinam najbolj ugaja in da bodo redilne snovi, ki jih damo zemlji z gnojenjem, pripravljene za takojšnje uživanje, je treba:

1. zemljo pred zimo odpreti, da more prodreti vanjo čimveč vlage in jo zmrzal čim globlje predelati;

2. pred zimo zemljo pognojiti, da se bo do spomladi gnoj v njej razkrojil in predelal.

Ko je kopno, suho in še dovolj toplo, ko zemlja še ni zmrznjena, je najboljši čas, da vse izpraznjene gredice na vrtu globoko (okoli 30 do 50 cm) pregrebemo (»prečtihamo«). Pomniti pa je treba, da pri tem delu zemlje ne poravnava tako, kakor delamo to spomladi, ampak jo samo obrabamo in jo pustimo čez zimo v grudah.

To je važno, ker je učinek zmrzali tem večji, čim bolj ostane površina jamasta in grudasta. Grude se napijejo vode in zmrzujejo. Zmrzal na ta način laže seže v globino. Ko se na pomlad zemljišče otaja, se grude same od sebe razdrobe v drobno, rodovito prst. Čim težja, bolj ilovnata je vrtna zemlja, tem bolj potrebno je, da jo jeseni na opisani način obrabemo.

Da se kdo ne bi bal, da bi imel potem spomladi še enkrat isto delo, poudarjamo, da take, jeseni globoko obdelane zemlje, spomladi ni treba še enkrat prekopavati. Zadostuje že, če jo v suhem vremenu z rahljacem še nekoliko podrobimo, premešamo in z redkimi grabljami poravnamo. Na takem, jeseni globoko prekopanem, čez zimo v grudah počivajočem in spomladi samo poravnanim zemljišču izvrstno uspeva vsaka zelenjad, in to zlasti še, ako je obenem jeseni tudi dobro pognojeno.

Ponovno, količkaj globlje prekopavanje zemlje spomladi je nepotrebno in neumestno pri zemljiščih, ki so bila jeseni pognojena s hlevskim gnojem, ker bi s takim delom spet spravili gnoj na površje.

Jeseni gnojimo s hlevskim gnojem, kompostom in tudi z nekaterimi pomožnimi (umetnimi) gnojili. Manj umestno je jesensko gnojenje z gnojnico in sploh s hitro delujočimi dušičnatimi gnojili, ker bi čez zimo dušik deloma izhlapel v zrak, deloma bi ga pa deževnica in snežnica lahko izprali tako globoko v zemljo, da ga korenine zelenjadnih rastlin ne bi mogle več doseči.

leto 1959 na več kot 1 milijardo 159 milijonov šilingov.

Še več pa izvozimo iz Avstrije na trg Evropske gospodarske skupnosti lesa in lesenih proizvodov. V povprečju let 1957 do 1959 smo oddali tja 89,2 odstotka izvoza lesa.

*Deužinska pratika*  
za leto 1961  
je izšla!

Naročite jo pri poverjenikih ali naravnost pri Družbi sv. Mohorjav Celovcu. Cena 4.— šil. S poštnino vred 4.80 šil.

Obiščite mojo stalno razstavo o gospodarstvu, poljedelstvu, gospodinjstvu in tehniki (prispele novi kmetijski stroji, pralni stroji, radioaparati itd.)

**JOHAN LOMŠEK**  
ŠT. LIPŠ, TIHOJA, P. Dobrla ves

## Šoferski kofiček

NASVET ZA TA IN VSE PRIHODNJE MESECE!

Kdor bo vozil sedaj in potem po deželnih cestah, se mora vselej zavedati, da zemlja s polja, odpadlo listje z drevja in sadje z obcestnih sadnih dreves dela cestišče spolzko! Cestišča niso več tako hrapava, kot so bila v poletnem času. Dobro je, da se že sedaj polagoma privadimo načinu vožnje pozimi, to se pravi, da držimo večjo razdaljo do vozila pred nami in smo še prav posebno pazljivi pri prehitevanju!

### Naše jesenske skrbi

Vdor mraza ne nalaga vsemogočih dolžnosti le vrtnarjem in za modo zanimajočemu se ženskemu spolu, temveč tudi vozačem. Treba bo pripraviti vozilo za zimске vožnje. Kdor nima navade uporabljati specialnih olj za vse letne dobe, mora sedaj izmenjati v motorju olje in naliti redkotekoče olje, ki bo omogočalo v zimskih dneh lažji start mrzlega motorja. Prav tako je priporočljivo preiti pri vozilih, ki komaj še prenesejo normalni bencin, v hladnem letnem času na super bencin.

Vozila, ki so hlajena na vodo, potrebujejo zdaj že zaščitna sredstva, da voda v hladilniku ne zamrzne. Tu je najbolj pametno, že sedaj poskrbeti za tako mešanico, ki bo varovala hladilnik tudi pred ostrim mrazom v decembru in januarju. Drugače

**PESCI, PREKORACITE CESTO ŠELE POTEM, KO STE SE PREPRICALI, DA NE PRIHAJAJE NITI Z DESNE NITI Z LEVE MOTORNA VOZILA! PREČKAJTE CESTO PRAVOKOTNO, DA IMATE KRAJŠO POT!**

bo treba pozneje odliči gotovo količino vode, ki že vsebuje zaščitno sredstvo, ter to količino nadomestiti s samim zaščitnim sredstvom proti mrazu.

Če imate vgrajeno napravo za izpiranje vetrobrana, morate tudi v to vodo naliti sredstvo proti zmrzovanju. Za ta namen dobite specialna sredstva. V skrajnem slučaju si lahko pomagate z dodatkom alkohola.

Z gumami za sneg in brozgo lahko še počakamo, dokler ni snega. Zimske gume se namreč hitreje segrejejo kot normalne in potrebujejo za hlajenje nizko temperaturo snega, če naj zdržijo isto dobo kot normalne. Kdor pa nima zimskih gum, naj že zdaj pregleda verige, če so še v redu, in jih pripravi za vsak slučaj.

Lak zavarujemo pred vremenskimi nepravilnostmi in škodljivim vplivom mraza najbolje s tem, da ga potem, ko smo vozilo skrbno očistili, konserviramo z voskom. Seveda je treba prej popraviti vse razpoke in raze v laku, ker se sicer v njih nabira voda, katera ob zmrzovanju lak takoj razžene in poveča poškodbo in s tem tudi stroške.

### ALI ZNATE RES PRAVILNO ZAVIRATI?

Ko so raziskovali vzroke raznih nesreč, so prišli tudi na to, da precejšen odstotek vozačev v izrednih prilikah ne zna pravilno zavirati. Vsakdo se še spominja, kaj mu je učitelj v šoferski šoli zabičeval glede zaviranja. Ponovimo njegov nasvet: »Zavirati je treba tako, da kolesa ne blokirajo in gume ne držijo, če hočete ustaviti vozilo v najkrajšem času. To pa dosežete na ta način, da parkrat hitro zaporedoma pritisnete na zavoro ter na ta način preprečite drsenje.« Toda v praksi marsikdo pozabi na to, če mora v hipu ustaviti vozilo. Tedaj pritisne z vso silo na zavoro. Posledica je, da vozilo zanese vstran.

Neka ameriška tvrdka je spričo teh izsledkov poizkusila izdelati nov sistem zavor, ki poskrbi, da se zavorne čeljusti nekajkrat same od sebe razmaknejo in spet sprimejo. Poizkusi so pokazali, da se na ta način zavorna pot zmanjša za eno tretjino v primeri z ono, ki je potrebna pri navadnem zaviranju. Seveda, kdor nima takih »jecljajočih« zavor, ta se mora navaditi, kako v izrednem slučaju najhitreje ustavi svoje vozilo. To napravi najlaže tako, kot smo že prej omenili. V hitrih presledkih naj na kratko pritisne na zavoro, pa bo vozilo lahko ustavil brez vseh težav tudi v kritičnem položaju. Z vajo bo prišel lahko vsakdo do tega, da ne bo »skočil« na zavoro, če bo slučajno moral na hitro zavirati.

## Peto pismo fantom:

Imej svoje telo v časti...

Kako je lepo in veselo v pravi fantovski družbi! Petje, smeh in brezskrbna razigranost je pri pravih fantih doma. Saj je pa tako tudi prav! Mlademu človeku je vendar treba razvedrila in vesele družbe!

Toda pri izbiri družbe je treba biti previden. Ni namreč vsaka fantovska družba že tudi dobra in priporočljiva. Žal, imamo že tudi po naših vaseh skupine fantov, katerih se dobri fantje izogibajo. Njih »junštva« se kažejo v popivanjih, v ponočevanjih, v razbrzdanih in v umazanem govorjenju. Najdemo pa še tudi mnogo dobrih fantov, v katerih družbi je zares prijetno; saj je poštenje in vesela domačnost njih kras.

Že v zadnjem pismu sem vam, dragi fantje, prikazal nevarnost slabe družbe, ki grozi umazati vašo mladost. Saj zadostuje samo, da enkrat zaideš v njih družbo... in ko si okusil sadež hudobije in greha, je tvoja duša podobna razvalini. Tedaj je konec tvoje mladosti in tvojega prešernega fantovskega smeha. Tedaj so ti ukradli mladost!

Dovolite, dragi fantje, da vam pokažem resnično sliko enega takih nesrečnih fantov, ki je po krivdi brezvestnega tovariša postal žrtev strasti in zablode. Takole piše sam:

### Čutim, da propadam

»Imeli so me za dobrega, najboljšega. Zadnji čas pa profesorji v šoli zmajujejo z glavami in se vprašujejo, kaj je z menoj. — Jaz pa vem in čutim, da propadam...«

Kako nenadno je prišlo to nad mene. Tovarišija in kvante! Zvečer, ko ležem v posteljo, kar ne morem zaspati; blazna mehanika predstava in misli mi polni zbegano glavo in dolge ure blodim po blatu. Pred meseci bi še zardel od sramu, sedaj pa je v meni le še strast... Nekje od daleč se še kakor v megli — oglašja proseča vest: »Ne skrni svoje časti,« a skušnjava zmaguje, ko vabljivo prikazuje užitek, o katerem so govorili tovariši. Sam sem, nihče me ne vidi... Se še nekaj oglašja vest — a kipeča strast pregluši vsak opomin — in obvlada svojo žrtev...

Prvi greh na samem sebi — toda, kje je užitek, katerega mi je obljubljala strast? Kakor da sem pokopan v grobu... Razočaranje — puščoba — gnus; da, strašen gnus, da bi opljuval samega sebe. Lastnoročno sem se pahnil v globino... Strašno ponižan pred samim seboj — pa moram še poslušati neizprosno obsodbo vesti: Kaj si storil s tvojim telesom, na katerega si bil tako ponosen, zdaj si ga pa tako podlo onečastil...?

Da bi se dvignil iz tega sramotnega padca... Da, hočem... Toda..., vdrugič je bila skušnjava še silnejša... in zopet padec... nato pa vedno pogosteje... Kakor da sem sprožil kamen, ki z blazno hitrico drvi v prepad...«

### Tajne tvojega telesa

To pretresljivo zgodbo fanta, ki je s skrunjenjem lastnega telesa uničil svojo lepo mladost, vam navajam v iskreno svarilo: čuvaj se, fant moj! Da boste pa še bolj resno vzeli to svarilo, vam hočem še na krako povedati, zakaj je padec oskrumjenja tako sramoten in poguben.

Ko začne fant zoreti v moža, se v njegovem telesu pojavijo sile, ki naj bi nekoč dajale novo življenje. Pravilni razvoj teh sil pa je sila pomemben tudi za zorenje mladega telesa, kateremu dovajajo potrebnih snovi za dovršeno rast. Pogoj za to pa je, da se ta razvoj vrši nemoteno. Samovoljno draženje povzroča vznemirljive občutke, ki morejo sčasoma povzročiti veliko škodo na telesu. Kdor torej v letih doraščanja zapade tej skrivni zablodi, ta je nastavljen sekuro na rast svojega življenja. Učinek je nekako isti, kakor če navrtiš mlado drevo, da teče iz njega sok. Po taki zablodi razdraženo telo izgublja dragocene snovi, ki so nujno potrebne zlasti za možgansko in živčno rast mladostnika. In zato tak fant nujno zastaja v umskem in telesnem razvoju in je podoben drevesu, ki ima v sebi črva.

### Posledice zablode

Prenekaterim je ta mladostna zabloda grenila življenje do smrti; dogodilo pa se je že večkrat, da je tak nesrečnež živčno izčrpan propadel do blaznosti in končal v umobolnici. Pravtako so pa tudi neredki,



## Da bomo pravilno čitali...

Odkar je Gutenberg iznašel tisk, je postala knjiga za kulturnega človeka zvest življenjski premljevalec. Za njegovo duhovno življenje mu je postala tako potrebna kot je kruh potreben za rast telesa. Prvo knjigo mu nudi že šola; zlasti pa mu posreduje duhovno rast in razširja duhovno obzorje knjiga iz domače knjižnice in iz knjižnega trga. Med založbami, ki slovenskega človeka že preko sto let preskrbujejo z dobro knjigo, je brez dvoma najvažnejša in nazaslužnejša Mohorjeva družba.

Poleg pravljic in povesti, ki so jih pripovedovale babice in matere, morda v človekovem življenju nič bolj ne vpliva na duhovno usmeritev kakor prav prve knjige, ki mu pridejo v roke v rojstni hiši. Pozneje pa je prav knjiga za slehernika najbogatejši vir nadaljnega samoizobraževanja, ki je ob hitrem napredku modernih časov toliko bolj potrebno.

Človek mora v svojem razmerju do knjige biti predvsem v dveh točkah na jasnem in sicer, da zna izbirati v množici knjig le dobre in da iz njih zna zase čimveč pridobiti. Zato je predvsem važno, da zna čitatelj knjigo prav prečitati. Učitelji slovtva nam dajejo sledeče nasvete:

1. Čitaj le tisto, kar je tvojemu obzorju primerno! Prični torej z lažjimi, vsaj deloma znanimi rečmi in prodiraj polgoma k težjim, manj znanim.

2. Čitaj počasi in pazljivo! Če čitaš prehitro, prehlavno, ne da bi pazil na vsako posameznost in podrobnost, se tvoja duševnost, tvoja razumnost malo ali nič ne »zredie«, marveč se polgoma nabere toliko neprebavljivih in neurejenih snovi v spominu in domišljiji, da končno oba, spomin in domišljija omagata. Razum, srce in volja pa ne dobe ob tem ničesar, ker jim ne pustiš časa, da bi tudi to troje dobilo svoj sedež pri tvojem čitanju. Kdor knjige kar požira, je podoben nespametnemu hribolazcu, ki gre na goro tako, da divja in drvi, kakor bi gorelo za njim. Ko pa pride na vrh, se zgrudi ves upehan in obleži, neobčutljiv za krasni razgled, ki je bil poglaviti namen težavne poti.

## Iz filmskega sveta

### Patriarh iz Benetk je govoril filmskim zvezdnikom

Na 21. filmskem festivalu v Benetkah (24. avg. — 7. sept.) je bila za udeležence tega festivala dne 31. avg. v Markovi cerkvi tudi pontifikalna sv. maša, katero je daroval beneški patriarh kardinal Urbani. Ob tej priliki je tudi zbranim filmskim zvezdnikom in producentom govoril o spoštovanju moralnih vrednot. Rekel je med drugim, da je žal opaziti med tkzv. nosilci umetnosti in kulture miselnost in stremljenje, da umetnost ni vezana na moralna načela in da so zato nosilci umetnosti sproščeni nad vse vezi poštenja in morale. Toda to je povsem zgrešeno in pogubno na-

ki so se v tej zablodi onesposobili do tolike okvare, da bi mogli sodelovati pri ustvarjanju novega življenja. — Tukaj zares veljajo besede: Če boš jedel od tega sadu, boš umrl...

Dragi fantje! Ponosni in Bogu hvaležni ste lahko, če ne blodite v močviri samoskrumbe; kdor pa je že postal njena žrtev, ta oprt na svojo voljo in podprt z božjo pomočjo ne odlašaj in takoj vstani in se zoperstavi!

Kako lepa je mladost! V svoji neomadeževanosti je prelestna in s seboj nosi velike skrivnosti, katerih naj mlad človek ne skrini, ako noče postati nesrečen. Oskrunjena narava se vedno maščuje!

Zato, dragi fantje, bodite junaki, da vam bo iz srca privrela pesem:

»Zato pa rečem jaz — najlepša je mladost!«

3. Čitaj vsak dan nekoliko! Ako prečitaš na primer vsak dan le deset strani kakega slovenskega ljudskega pisatelja, boš v nekaj letih temeljito poznal bogato slovensko slovstvo.

4. Čitaj z razumevanjem! Čim prideš pri čitanju do mesta, besede, stavka ali odstavka, katerega ne razumeš, ne čitaj dalje, ampak se ustavi in preišluj tako dolgo, da ti bo vse jasno. Če pa kljub vsemu naporu ne moreš priti smislu do živega, vprašaj koga, ki stvar zna. Ne sramuj se priznati svojo nevednost! Učen še ni nihče padel z neba. Mladost je doba učenja, iskanja in izpraševanja.

5. Čitaj s svinčnikom v roki! Zapisuj v zvezek najlepše odstavke v izvlečku poglavje za poglavjem. Imel boš od te vaje izredno korist. Tako boš laže presodil, katero poglavje je najlepše in najvažnejše; tako boš umotvor doumel in ga užival kot celoto.

6. Ko si prečital nekaj strani knjige, skušaj sam v naprej uganiti pisateljevo misel. Ob čitanju vsake dobro utemeljene povesti in vsake dobro zgrajene drame boš z uspehom uporabljal ta način čitanja.

7. Ob čitanju primerjaj dva ali več pisateljev med seboj glede sloga! Primerjaj, kako isto reč — na primer kmečki semenj ali prizor v naravi, nevihto, sončni vzhod, poletni večer — razni pisatelji različno opisujejo.

8. Prečitano knjigo ne zavrzi za vedno! Zlasti če ti je knjiga zelo ugajala, jo shrani na častnem mestu s sklepom, da jo v doglednem času zopet znova čitaš. Znano je, da so mnogi ljubitelji Finžgarjev roman »Pod svobodnim soncem« že večkrat prebrali.

9. V podanem je le nekaj glavnih nasvetov, kako naj čitamo. S tem pa nikakor ni izčrpana umetnost koristnega čitanja. Z vztrajnostjo in pozornostjo pri čitanju bo vsak še sam odkril kaj posebnega zase. Toda gotovo bo pri tem prišel tudi do spoznanja, da najboljšo darilo, katero more mlad človek dobiti, niso knjige, marveč nasvet, kako naj knjige čita.

ziranje, kajti npravni zakon je nadčasen in nespremenljiv. Kar Bog preprostim ne dovoljuje, to tudi ne more dovoliti človeku, ki pripada svetu umetnosti. Pred npravnim zakonom ni nadčloveka, zato pomeni oboževanje (filmskih zvezd) pačenje prave umetnosti. Pravi umetnik odklanja vsako oboževanje!

Kdor je v življenju postavljen visoko, mora v zavesti velike odgovornosti drugim svetiti kot luč na svetilniku in tisti, ki se kot filmski umetniki udeležujejo, morajo storiti vse, da bo film današnjega časa goreča luč, ki bo prikazovala življenje v resničnosti in ga vodila k dobremu in lepemu.

### Kralj Salomon in kraljica iz Sabe

(Salomon und Königin von Saba)

V teh dneh so v dveh celovških kinodvoranah (Wulfenia in Carinthia-Lichtspiele) predvajali vefilm: »Salomon und Königin von Saba«. Reklama ga je prikazovala kot »filmsko čudo«. Že sam naslov filma je vabljiv, saj je vzet iz svetopisemske zgodbe, kar se je že mnogokrat izkazalo za zelo privlačno. Tudi odlični sodelavci in glavni igralci kot Gina Lollobrigida pripomorejo mnogo k vabljivosti filma.

Snov filma je le v osnovnih obrisih povzeta po svetopisemskih virih in poročilih o srečanju modrega Salomona in bogate kraljice iz Sabe. Vse razvijanje dogodkov ob tem srečanju pa je popolnoma izmišljeno in čisto po ameriško pobarvano. Vse ljubizenske zgodbe okrog kraljice in ljubosumni spor med Salomonom in njegovim polbratom Adoniasom je precej grobo pretvarjanje svetopisemskih zgodb. Film

Nekaj za dekleta, pa tudi za...

Kdor se pa jezno

in hisla deži...

Saj veste za navado, o kateri moram na žalost reči, da jo imajo pogosto mlada dekleta. Že marsikateri je zagrenila življenje. Mislim na čmernost ali kujavost.

»Kaj pa te je danes pičilo«, jo sprašuje mati, sprašujejo drugi takšno dekle, če vidijo, da takoj vse zameri in se drži, kakor da je zanjo za vselej umrla vsa življenjska radost. Slabe volje je in se je zato vse ogiblje. Dostikrat je najmanjša malenkost kriva take čmernosti. Pismo prijateljice mi prišlo z jutranjo pošto, čeprav ga je zagotovo pričakovala — ali pa je prekipelo mleko na štedilniku — ali pa jo kliče mati, ko je ravno pri čitanju zanimive zgodbe in podobno — vsaka malenkost je dobra, da začne vihati nosek.

Res je sicer, da niti v poletju ne sije sonce na nebu vsak dan enako lepo. Spomladansko sonce pa je še posebno rado nagajivo — zlasti muhasti april. In vendar mora s tem računati kmet, ko v nedeljo popoldan dela delovni načrt za prihodnji teden. Prav tako je z onimi, ki morajo s takimi muhastimi nežnimi bitji živeti pod eno streho... Zato se mi ne zdi prav, če ob takih oblačnih dnevih vsi navale na »natakjeno« dekle in ji še nagajajo ter hudomušno sprašujejo: »No, kaj se pa danes spet tako kisko držiš? Ali ti je včerajšnja juha ostala v želodcu; saj nam še dober tek kvariš...«

Tako očitajoče zadržanje okolice bi prav nič ne zaleglo; nasprotno, čmernost in kujavost bi se celo stopnjevala do zakrnjenosti trme. Saj sama ve, kako smešno in poniževalno je, če se v svojem občutju veže na malenkost, ko je toliko nesrečnih ljudi na svetu, pa jim je uspelo, da ohranijo vedrost in prijaznost. Ve celo, kako more postati ta navada kujavosti usodna zanjo; nihče ne bo več maral zanjo; srca nekdanjih prijateljic se bodo zaprla pred njo in vse se je bo izogibalo...

Ob tem spoznanju jo pogosto prevzame strah. Saj bi rada postala drugačna in opustila to odurno čmernost, a si ne ve pomagati... Zato onim, ki trpe na tej bolezni, svetuje izkušeni prijatelj mladih uspešni pripomoček, ki pa velja tudi za muhaste fante.

Divji hudournik ni mogoče ukrotiti le z mogočnim jezom nekje v dolini; nebrzdan naval vodovja ga bo z lahkoto podrli. Zato je vse bolj važno, da gredo inženirji do izvirkov in poskrbijo, da se vode pravi čas razdele. — Tako je s hudournikom človekove samovoljnosti ob černih dnevih. Predvsem je treba gledati, da se povodenj slabe volje in jeze razprši takoj spočetka. Ko se ti tolikokrat v dnevnih prilikah pokazi to in ono — in vse to te more napolniti z nevoljo —, takrat brž skleni: Hočem ostati mirna. Ta neprijetnost mora biti meni in drugim v blagoslov! In če ti bo uspelo — kako se bo čmernost razblinila in neprijetnost se bo spremenila v veselje...

Neki pregovor pravi: »Komur Bog zapre vrata, mu odpre okno«. To pomeni, da lahko iz vsake neprijetnosti narediš kaj dobrega zase in za druge, samo če pravočasno opaziš odprto okno, skozi katero je posijalo sonce vedrosti.

vsebuje sicer tudi precej moralno pozitivnih momentov kot so prizori polni kesanja, notranjih duhovnih preokretov in težnje po plemenitem, spreobrnitvi k Bogu, toda v celoti film močno razočara. Kdor išče v tem filmu le bogastvo barv in razkošnost oblek, ta bo zadovoljen, kajti ta velikopotezen film je zares kar prava razstava starih egiptovsko-azijatskih oblek in palestinskih ter puščavskih slik.

Prav posebno pa razočara glavna igralka, o kateri sem pred leti na Dunaju videl na kiosku napisano: die schönste Frau der Welt, Gina Lollobrigida, ki ne prikaže prav nič kraljevskega nastopa; prav tako tudi znani Yul Brynner kot Salomon. V splošno pa gledalca neprijetno dirne prevelik kič in precejšen naturalizem pri orgijah na čast bogu Ragonu. Pri vsem predvajanju filma še najbolj zadovoljujejo gledalca zares lepi naravni posnetki iz puščavskega življenja.

Film je bil izdelan lansko leto v Ameriki in ima državno oceno kot prepovedan za mladino, ocena katoliške film-komisije pa se glasi: IVA, to je dovoljeno za odrasle s pridržkom.

## P \* I \* S \* A \* N \* O \* B \* R \* A \* N \* J \* E

## Ma soneu in o morju

(Še nekaj spominov na Dalmacijo. Piše Alojzij Vauti, selski župnik.)

(Konec)

Gomile tam doli v dolini so skupni kelt-ski grobovi, kar dokazuje, da so tu nekoč bivali Kelti. Ime »Tkon« je keltskega izvora. Tudi Rimljani so na tem otoku zapustili dosti spomenikov. Po preseljevanju narodov so se po vseh teh deželah naselili Hrvati. Glavno mesto in sedež hrvatskih kraljev je bil Biograd, ki pa je bil mnogo večji kot sedaj. Mesto se je razprostiralo ob vsej obali do Filip-Jakoba tam gori. Kralj Krešimir Veliki je v Biogradu ustanovil benediktinsko opatijo sv. Ivana Evangelista. Prvi škof je benediktincem podaril ta hrib Čokovac. Čok je slovensko ptič kôš. Najbrž je tu v gozdovih bilo mnogo teh ptičjih pevcev, da je hrib dobil po njih ime Čokovac. Na hribu je takrat že stala cerkev sv. Kozme in Damijana. Med Benečani in Hrvati je bilo stalno tekmovanje, nasprotstvo in vojne. Leta 1120 so Benečani porušili Biograd. Redovniki benediktinci so takrat prenesli svojo opatijo semkaj, leta 1375 so jo pa Benečani porušili in je bila vnovič pozidana, pa zopet uničena. Tedaj je cesar Karel IV. te benediktince poklical v opatijo Emavs v Prago. Nekaj redovnikov-glagoljšev pa je ostalo še tu. Glagoljaši rabijo pri maši glagolico, pisavo sv. bratov Cirila in Metoda, njih obredni jezik pri maši ni latinski, marveč staroslovenski. To pravico je podelil papež Honorij II. Ti tu ostali glagoljaši so opatijo zopet pozidali. To cerkev so dogradili leta 1369. Dalj časa so bili ti kraji pod oblastjo Benečanov. Pod Napoleonom, ki je rabil denar za vojne, so bila cerkvena posestva in samostani zaplenjeni, tako 1809 tudi Čokovac. Benediktinci pa so kupili opatijo nazaj. Več desetletij je bil samostan prazen in je propadal. Posebno škodo je trpel v zadnji vojni od Nemcev. Nato so še ljudje jemali za svoje potrebe opeko raz ruščo se strehe. »Nas redovnikov je v jugoslovanski provinci zelo malo in imamo le še Čokovac. Skušamo ga popraviti in ohraniti. Pred par leti smo samostanu dali novo streho, da vsaj deževje stavbe ne pustoši več. Z božjo pomočjo morda pomalem le na novo uredimo tu naš nekdanji slavnejši dom,« je zaključil g. pater.

Občudovali smo vitkega gospoda v črni benediktinski halji z asketičnim obličjem, kako dan za dnem ob pičli hrani dela za obnovo cerkve in samostana. V cerkvi pa smo v mali nabiralnik ob kipu sv. Benedikta spustili milodar in se vpisali v spominsko knjigo.

Ko sva se 9. septembra z Gustnom na povratku iz Ugriničev v Lovran vozila v motornem čolnu proti Biogradu, naju je nemirno morje močno zibalo. Na velikem

parniku pa je bila vožnja mirna. Postajala pa sva lačna in sva se odločila za večerjo, akoravno se prej zanjo nisva priglasila. Okoli sedmih sva se pripravila ob stopnicah, ki vodijo v trebuh ladje v obednico, da bova med prvimi, ko začne zvonec klicati k mizi. Bili pa smo takrat ravno v senjskem zalivu in tam je burja vedno najmočnejša. Ladja se je močno gugala, da smo se morali držati ograje ali stene. V obednico ni silil nihče, pač pa so od spodaj prihajali potniki bledih obrazov in silili k izhodu na svež zrak, da se nagnejo čez ograjo in razbremenijo omotične želodce. Tudi midva nisva več želela večerje. Prazen želodec se laže ubrani morske bolezni. Bilo bi tudi neumno zapravljanje denarja, kupiti si večerjo in jo použiti, po-

HENRY SIENKIEWICZ:

## Aspinwallski svetilničar

Neke viharne noči je brez sledu zginil svetilničar na Aspinwallu v bližini Paname. Domnevali so, da se je nesrečnež podal na skalno obalo otočka in da ga je morski val odnesel s seboj. To domnevo je še potrjevalo dejstvo, da je bil njegov čoln naslednjega dne še privezan na svojem mestu. Tako je bilo mesto svetilničarja izpraznjeno; a treba ga je bilo izpolniti čimprej. Svetilnik je velike važnosti za pomorski promet in Mosquito Bay je poln sipin in plitvin. Plovba je zelo težavna zaradi gostih megla, ki rade nastajajo nad temi tropskimi vodami. Edini vodič številnim ladjam je ob takem vremenu svetilnik na Aspinwallu.

Konzul Združenih držav v Panami se je moral pobrigati za novega svetilničarja in ta naloga nikakor ni bila lahka. Treba je bilo najti naslednika v teku dvanajstih ur, a kandidata ni bilo nobenega. Življenje na svetilniku je izredno težavno in pusto. Svetilničar sploh ne pride nikoli med ljudi in le ob nedeljah lahko zapusti za kratek čas svoj pusti stolp. Podnevi daje signale z zastavicami in ponoči prižge svetilko. To je življenje puščavnika in tako ni bilo čudno, da je mistra Falconbridge — ameriškega konzula — nemalo skrbelo, kako najti zanesljivega naslednika. Lahko je razumeti njegovo veselje, ko se je ta naslednik javil še istega dne. Bil je to že star mož sedemdesetih let ali več in držal se po vojaško. Imel je popolnoma bele lase in od sonca ožgan obraz, a sodeč po plavih očeh ni bil južnjak. Njegov obraz je bil nekako mrk toda pošten. Falconbridgeu je ugajal na prvi pogled. Začel ga je izpraševati.

ki se je neprijetno prijemala zob, tako da sva bila vesela, ko sva s težavo vse skupaj zopet spravila iz usta. Izrekla sva sodbo, da gospod župnik Felenič s to novo repo ne bo odrešil Selške doline!

IV.

Se dolgo časa in po hudi vročini sva hodila ter prav pridno pila iz studencev, ki so pogosto močili najino stezo. Tu sva se srečala z beračem, tam pa naletela na pastirja, ki je čuval drobnico. Popraševala sva, če sva na pravi poti, ker bi bila lahko zašla. Popoldne je bilo že do polovice poteklo, ko sva dospela do dvorca sredi lepo obdelanega sveta.

Tu sva se je bil naselil Jeremija Wulfing ter si napravil novo domačijo; gotovo je delal pridno in težko, ker je moral prekopatiti dosti sveta. Postavil si je novo hišo, ki se je čedno razločevala od koč, kakor jih opaziš po tem hribovju. Hiša, dasi lesena, je bila dosti višja od hiš v naši dolini. Pri vstopu ti ni bilo treba upogniti telesa, da nisi trčil z glavo v strop, in prav lahko si sopesel, ker je bilo dosti zraka v tem bivališču.

Prvi hip sva mislila, da ni nikogar doma. Nato sva pa le opazila, da je sedela za veliko mizo stara ženska, popolnoma sključena, na obrazu guba pri gubi, drugod pa sama kost in koža! Tu in tam je zamahnila z velo roko po nadležnih mu-

tem pa kmalu čez ograjo darovati ribam. Tudi mnogi drugi za večerjo priglasi sopotniki se je niso udeležili, akoravno je natakar z zvoncec dvakrat klical k večerji. Ko sem čez tri dni pri odhodu iz Lovrana oblekel svoj plašč, smo na levem rokavu zasledili debel suh madež — nekaj, kar je takrat namenjeno v morje po nesreči in ne namenoma mimogrede zadelo moj rokav. Sestra pa je rokav hitro oprala in odstranila spominček na viharno vožnjo.

Lepi spomini me vežejo na duhovniški počitniški dom v Lovranu, ki ga vsem gospodom-sobratom priporočam. Zdaj je tudi upravičeno upanje, da se domu spet vrne zgornja vila s sedmimi sobami. Tako bo zanaprej sedem gostov imelo svojo posebno sobo. Oskrba je izvrstna, ne predraga, in v Lovran z avtom ni daleč. Zdaj sem pa s spomini in popisom pri kraju.

Srečno, pa ne za večno!

»Odkod ste prišli?«  
»Poljak sem.«  
»Kje ste doslej delali.«  
»Tu in tam.«  
»Svetilničar mora ostati na svojem mestu.«

»Počitek mi je potreben.«  
»Ali imate kaka potrdila?«

Starec je izvlekel kos papirja in rekel:  
»To so moja potrdila. Tale križec sem dobil leta 1830. Tale španski iz Karlistične vojne, tretji je iz Francoske legije in četrtega sem dobil na Ogrskem. Pozneje sem se boril v Združenih državah proti Jugu in v tej vojni niso dajali odlikovanj.«

Falconbridge je vzel dokument in začel brati.

»Hm, Skavinski. Dva prapora zaplenjena v napadu na nož. Bili ste hraber vojak.«  
»Lahko sem tudi zanesljiv čuvaj svetilnika.«

»Ali se spoznate na pomorstvo?«  
»Tri leta sem služil na kitolovcu.«  
»Različne poklice ste že preskusili, mister Skavinski?«

»Edino, kar še ne poznam, je počitek.«  
»Zdite se mi prestari za čuvaja svetilnika.«

»Sir,« je vzkliknil kandidat razburjeno, »strašno sem utrujen.« »Kot ste videli, sem mnogo prestal. Tako službo sem si želel že leta. Star sem in potrebujem počitka. To je sedaj odvisno samo od vas. Kakšna sreča, da sem bil ob tem času v Panami. Rotim vas, kakor mi je Bog mil, podoben sem ladjici, ki bo izgubljena, če ne najde pristanišča. Če hočete osrečiti starca, prisegam vam, da sem pošten, a potepanja po svetu mi je dovolj.«

hah. Izpregovorila je nekaj besed, katerih nisem umel, ker je bila ta nemška govorica podobna škripanju kolesa, kadar s težavo teče po ostrem kamenju.

Lukež, ki je bil bolj več tega okornega jezika, mi je povedal, da bi ženska za mizo rada vedela, kdo sva.

Ko sva pri peči odložila bisagi, pristopim k mizi, kjer mi je starka pričela praviti, da ni nikogar doma in da so vsi na polju.

»Z Visokega sva!« sem vpil; zdelo se mi je namreč, da je ženica tudi gluha.  
Z mrtvim očesom je gledala v me in je ponovila: »Z Visokega!« Zamislila se je.  
»Kje je že to, moj Bog, kje je že to?«

»Sin je,« je zatulil Lukež vmes, »Polikarpa in njegove žene Barbare.«  
»To ji je nekaj ojačilo spomin in počasi je pričela:

»Barbara —! Imela sem hčer in Barbara ji je bilo ime. Odpovedala se je svetemu evangeliju in od tedaj ni bila več moja hči. Vrgla sem jo iz svojega srca, kakor se vrže plevel iz njive. Ustrašila se je krvavih grajskih hlapcev — moja hči ni več! Ne govorite mi o Barbari!«

Govorila je v oddelkih. Od oddelka do oddelka je premišljevala in beseda je kapala od nje, kakor kaplja voda od žleba, če se suši studenec v poletju.

Lukež je pokazal name ter kričal: »Vaše Barbare sin je!«

Starčeve modre oči so izražale tako gorečo željo, da je bil Falconbridge, ki je imel dobro, preprosto dušo, ganjen.

»V redu,« je rekel, »od danes naprej ste svetilničar.«

Starčev obraz je razsvetlila neizrazljiva sreča.

»Zahvaljujem se vam iz vsega srca.«  
»Ali lahko greste na svetilnik že danes?«  
»Lahko.«

»Torej na svidenje. Še nekaj: Za najmanjšo malomarnost boste odpuščeni.«

»V redu.«

Tega večera je bil svetilničar na svojem mestu, kajti ko je sonce zašlo na drugi strani prekopa, je svetli žarek s svetilnika sijal skozi noč. Noč je bila spokojna, prosojen tropski vzduh je plaval nad morsk gladino, ki jo je premikala naraščajoča bivačica. Skavinski je sedel na kamenitem balkonu in skušal usmeriti svoje misli na službo, a bil je preveč razburjen. Počutil se je kot se počuti ranjena žival, ki po dolgem preganjanju končno dobi zavetje. Končno je doživel uro počitka in občutek varnosti je napolnjeval njegovo dušo. Na tej skali se je lahko posmehoval prestanemu trpljenju. Bil je resnično podoben ladjici s polomljenimi jambori in raztrganimi jadrji, ki se premetava po razburkanem morju in išče poti v pristan. Pred očmi je imel to trpljenje, ki ga je samo del povedal Falconbridgeju. Bilo mu je usojeno, da se ni mogel nikoli v miru ustaviti in počivati. Ko je tako gledal z balkona na razsvetljene valove, je pomnil vse, kar je bil doživel. Vojskoval se je na štirih kontinentih in preskusil je skoraj vse poklice. Bil je iskalec zlata v Avstraliji, iskalec diamantov v Južni Afriki, orožnik v Prednji Indiji. Imel je farmo v Kaliforniji — uničila jo je suša; trgoval je z divjimi plemeni v Braziliji — splav z blagom se mu je razbil na Amazonki; ustanovil je kovačnico v Arkansasu in pogorela mu je v velikem požaru, ki je uničil pol mesta. Potem je služil kot mornar na različnih ladjah in večina od njih se je potopila. Imel je tovarno cigaret v Havani, a ga je osleparil solastnik, ko je bil bolan. Končno je prišel na Aspinwall in to je moral biti konec njegove nesreče, kajti na tem skalnem otočku se mu pač ni moglo nič pripetiti.

Toda časih se mu je zdelo, da so ga preganjali vsi štirje elementi. Kdor ga je poznal je dejal, da ima pač nesrečo. Skavinski sam je postal vžveveren. Verjel je, da ga povsod zasleduje neka mogočna, temna sila o kateri pa ni rad govoril. Udarci usode so bili resnično tako pogosti, da jih marsikdo ne bi mogel prenesti, toda Skavinski je imel potrpežljivost Indijanca in duševno moč, ki pride iz iskrenega srca. Ni se uklonil usodi. Ta stari vojak, ki ga je prekalilo nič koliko ognjev, je imel srce otroka. Nekeč je bil na Kubi razdelil ves kinin med bolnike in ko je sam zbolel, bi bil skoraj umrl. (Dalje prihodnjič)

## Visoška kronika

12. Dr. Ivan Tavčar

Gigan Dušan si je napolnil usta, pa je tako močno zakričal, bodisi da je bila jed prevroča ali pa zoprnega okusa. Z nogo je sunil v skledo, da se je prevrnila in da so šiške zletele na vse strani. Nekaj jih je priletelo tja, kjer sva ležala midva, in Lukež je pograbil dve ali tri, ker ga je gnala radovednost, na kateri so tisti časi bolehal Poljanci in Poljanke. Nastala je zmešnjava. Gigan se je od jeze dvignil, a v tistem hipu sta se njegovi ženi oborožili z gorjanci. Če se je potem vnel pretep, je Dušan prejkone ukrotil svoji babnici, padla pa je gotovo marsikatera tudi po rjavkasti njegovi koži.

Ali midva nisva čakala, marveč sva pobrala svoji bisagi ter urnih nog odhitela po stezi. Bila sva že pdecej daleč od pregrešne družbe, ko sva se nekoliko odsopla in oddahnila.

»Kaj misliš, ali bi ne bilo prav, če tudi midva pokusiva župnikovo repo?« Na odprtih dlani mi je molil Lukež tri šiške, katera je bil prej odnesel ciganu.

Vzel sem eno, »Čemu ne, saj je zrastle na krščanski zemlji!«

Ali grizljaj je bil plehek, brez vsakega okusa in tenka kožica je tičala v njem,

»Njen sin?« je vzdihnila. »Sedi sèm, da te vidim od blizu, ker so moje oči podobne trski, kadar pojema. Svetloba mojih oči, tudi ta ni več pri meni!« je jadikovala s psalmistom.

Sedel sem k nji v kot in z roko me je nekaj časa tipala po obrazu ter me opazovala.

Končno je zastokala:  
»Res je, njen obraz ima!« Ostro je vprašala:

»Ali si spoznavalec čistega evangelija?«

Odgovoril sem, da nisem.  
»Torej si papist! Nimam hčere in tudi njen sin je mrtev zame! Studenci čistega evangelija pojemajo v tej nesrečni deželi in ljudstvo zajema iz luže, v kateri se nabira babilonska gnojnica! Čas je, Gospod, da me pokličete z zemlje, ker se mi je trudna glava že globoko sklonila na prsi!« Šepetala je: »Njen sin je tu, a prišel je k meni kot tujec. Tudi ta bridkost ni mogla mimo mene! Sedaj bodi konec! Trubarja pokličite!«

Govorila je vedno bolj zaspano, dokler ji ni omahnila glava. In v resnici je zaspala, da so ji smele muhe nemoteno sedati na velo kožo.

Tako sem prvič videl svojo staro mater in grenkoba se mi je pomnožila, ker je bila krivoverka, kakor je bil krivoverec gospodar Polikarp na Visokem.

(Dalje prihodnjič)

